NICHIFOR CRAINIC

ICOANELE VREMII

BUCUREŞTI
EDITOR H. STEINBERG, LIBRAR
94, STR. LIPSCANI, 94

PREŢUL : 5 Lei.

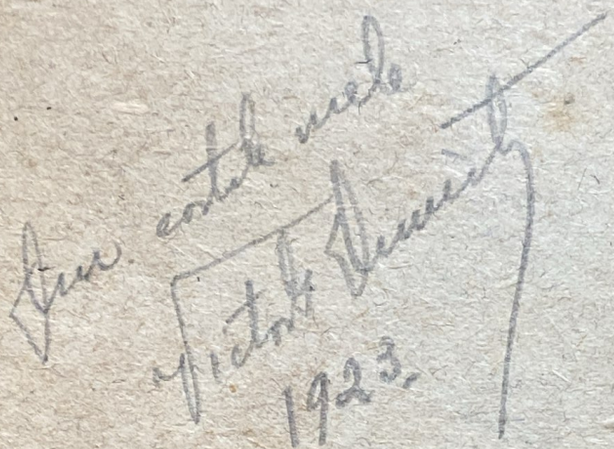

Dim. cortile mele
Victor Dumitry
1923.

ICOANELE
* VREMII *

NICHIFOR CRAINIC

ICOANELE VREMII

BUCUREŞTI
EDITOR H. STEINBERG, LIBRAR
94, STR. LIPSCANI, 94
1919

Domnului

N. Iorga

închinare unei regalități intelectuale.

REGELE

REGELE

In anul bejeniei, cantonasem pentru o vreme într'un sat pe moșia regală de lângă Bârlad. Retragerea armatelor se urma zi și noapte pe șoseaua desfundată de tunuri, de care și de chesoane. Coloanele noastre sdrențuite și sfârticate forfoteau greoiu și ostenit prin noroaiele lui Decembre. Un uruit și un gemăt nemărginit se ridica pe urma acestor călători fără voie și umplea valea de o jelanie desnădăjduită, pătrunzătoare până în măduva oaselor. Regele, pribeag și dânsul în țara lui, poposise în treacăt la conacul moșiei. De-acolo, îl urmăream zilnic cum străbătea călare lunca împăienjenită de ceață și de bură, spre cartierul din Bârlad. Pe fondul acela de toamnă târzie, înnegrit de desolare, silueta lui semeață se tăia ca o vedenie de aur a crezurilor noastre nebiruite. Un

om și dânsul, înfrățit cu sutele de mii în aceeași durere profundă a renunțărilor și a sângelui risipit ; noi pierdeam un cămin tihnit, el pierdea o jumătate de țară. Inimile sfâșiate simțeau gândurile negrăite ce turburau fruntea aceea severă, dar în înfățișarea lui dârjă și bărbătească nici un ochiu nu putea descifra regretul marilor lucruri neisbutite.

Părea un arhanghel învestmântat în lorica destinului care întoarce nopțile în zile cu soare și răstoarnă zodiile prielnice peste zodiile nenorocului. Uneori, în amurgurile umede și timpurii, își făcea clipe de răgaz, coborîndu-se singur, printre umilele gospodării ale satului. Se opria la poarta unui bătrân și-i asculta păsurile, intra sub grinzile lui afumate și nu respingea scăunașul scund ce i se întindea. Unul voind să aprindă lumina, atât de rară și atât de scumpă în vremile acelea, brațul regal l-a oprit: *„Noi ne înțelegem și pe întuneric"*. Duioasă în micimea ei, era încă o renunțare a acestei voinți năprasnice care și-a rupt, într'o tragică hotărîre, însăși legăturile de carne și de nervi, ce păreau covârșitoare.

Din aceste sfaturi în amurg, egale cu legenda populară a lui Cuza-Vodă, Regele a gustat încă odată, la isvor, amărăciunile poporului său și cuvintele de făgăduială și de nădejde — flacări

aruncate din focul hotărîrii lui în colibele unui sat sărman, — aveau să răsune în primăvara următoare, pentru țăranii soldați de pe stâncile Moldovei, ca trâmbița unui nou așezământ în țară.

*

In câțiva ani de domnie viforoasă, Regele sfârșește prin a trăi pretutindeni. Nu e colțișor de pământ unde să nu bată o inimă pentru dânsul. Popularitatea lui respiră odată cu suflarea românească. Ea crește uimitor și umple sufletele și spațiul ca aierul și ca lumina. In Basarabia devastată de revoluție, am cunoscut, la cei mai proaspeți supuși ai lui, mișcătoarea nevoie de a-i avea chipul. Pe țărmul prăpăstios al Nistrului, la Soroca, evocam într'un cadru de vară și de grâne galbene, această mare personalitate democrată a vremii. Moldovanul căruia îi vorbeam ne luă de mână și ne introduse în casa lui. Ne arătă în peretele icoanelor, două locuri libere. Erau locurile cari, ocupate mai înainte de perechea imperială rusă, așteptau acum pe Regele și Regina. Chipul lor august era o cerere care ne întâmpina pretutindeni. Căci în căminurile acestea simple de țară, Regele *domnește* aievea, ca prezența ne-

văzută a duhurilor cerești, ca tovărășia prietenoasă a unei ocrotiri divine. In peisagiile pictorilor soarele nu apare niciodată, dar lumina care învăluie lucrurile și tremură scânteietoare peste priveliști, te face să simți căldura astrului radiind peste această bucată de natură, să înțelegi puterea lui fecundă de tată al vieții și să-i iubești înrâurirea ferbinte și binecuvântată.

Așa, ca văpaia soarelui nevăzut, dragostea Regelui nostru se împrăștie pe cele mai depărtate meleaguri și rodnică, își amestecă nobila substanță cu viața umilă a supușilor lui.

*

Dăunăzi, când ultima rămășiță din falanga Kaizerului prăbușit părăsea palatul cercului militar din Capitală, în strigătele de ură și dispreț ale mulțimii, tineretul intelectual năvăli, dintr'un salt, pe terasa de piatră și, acolo sus, sub vâlvoarea tricolorului, imnul regal izbucni cu o spontaneitate elementară din mii de piepturi.

Trăiască Regele...
De țară iubitor
Și-apărător de țară...

Bucureștii liberi creiau o clipă simbolică : triumful Regelui Ferdinand.

*

Taina acestei popularități decisive, a acestui nestăpânit entusiasm dinastic în cea mai teribilă epocă revoluționară, e cunoscută lumii întregi. Ea stă în eroismul de a se fi dat cu totul și cu totul cauzelor supreme ale neamului său. Eroismul nu lucrează cu jumătăți de fapte, eroismul respinge categoric târguelile negustorești și Regele nostru a știut să se dea întreg. Regele nostru e plăsmuit din esența marilor eroi ai istoriei. Dacă națiunea, pământul și dreptul sânt lozinca închegată astăzi din sângele tuturor popoarelor, Regele a făcut-o dela început formula domniei lui. Ceea ce-l deosebește de stăpânitorii vestiți ai trecutului este iluminația cu care a răsturnat dreptul său divin, metafisic, de a domni într'o tragică datorie umană de a se jertfi. Coroana lui se identifică cu democrația. De aceea, astăzi, spânzură de vorba lui inima unui popor întreg.

ȚARA REGINEI

ȚARA REGINEI

A primi omagiile nesfârșite, înfățișate în cea mai fină poleială a bunei creșteri, omagiile pe care supușii tăi s'au deprins să le pună între tine și lumea reală, învăluindu-te ca în zăbranicul albăstriu al fumului de tămâie, — iată o îndeletnicire care n'a putut mulțumi sufletul de artist al unei regine. Arta este ea însăși un omagiu pe care îl aducem lui Dumnezeu și făpturilor lui și inima, care tresare la atingerile frumuseții, trecând peste maldările de adorări ce i se aruncă la picioare, nu se poate smulge acelei voluptăți neasemănate de a se umili în fața minunilor firii, aducându-le omagiul acesta al înțelegerii și al simțirii, care este creația artistică. Regina Maria nu s'a sfiit să ne arate că, în fața unui crin cu miezul galben ca o fărâmă de lună ori în fața

unui stânjinel cu petale vinete ca cerul de seară, sufletul său știe să îngenuncheze evlavios ca al oricărui îndrăgostit de armonia colorilor, a liniilor și a sunetelor. Sufletul acesta de o fineță rară, a plutit cu pajura măiastră în împărățiile basmelor, s'a coborît cu fluturii pe inima florilor, a cântat în amurguri cu greierii miriștilor, a ciripit în cuiburi cu păsărelele, s'a legănat cu grânele, a susurat cu frunzele, a răsfrânt în limpezimea lui căderea apelor, s'a deschis cu zorile și s'a întristat cu asfințitul, s'a multiplicat cu ecourile și s'a împrăștiat cu parfumurile ca să se adune în urmă, ca izvoarele, în matca operei de artă. Regina Maria ne-a învățat că în vastul sân al naturii, toate mărunțișurile în care s'a fărâmițat frumusețea lui Dumnezeu sunt deopotrivă de vrednice să odihnească în umbra lor pietatea unei inimi regale.

Călătoare pasionată de înfățișările pământului românesc, Regina aducea în fața privelиștilor lui o sensibilitate formată de natura altor meleaguri și tocmai prin aceasta capabilă să prindă nota deosebită, aspectul caracteristic, noutatea acestui pământ pe care l-a înțeles cu acea intuiție ageră care se ridică uneori la puterea divinației. A întârziat sub bolțile mânăstirilor strămoșești și reveriile sale au alunecat

pe patina veacurilor ce coclește piatra zidurilor vechi și s'au cufundat în trecutul neamului nostru.

Duhurile care dorm acolo, sub inscripții lapidare, i-au vorbit și graiul lor nu i-a rămas necunoscut. Ochiul său generos s'a oprit apoi asupra căsuțelor sărace de țară, pridídite de gluga fantastică a omătului și raza privirii albastre a străbătut dincolo de pereții umezi, în inima acelei vieți de dureri și de necazuri. Turmele de oi revărsate pe plaiuri le iubește ca un A. Vlahuță, și ca un Grigorescu are viziunea plastică a unei pitorești taberi de țigani. Surprinde ritmul lent al bivolilor ce trândăvesc în fundul unei câmpii dunărene. încropită de soare și drag îi este gânguritul porumbeilor rotunjiți pe marginea cerului, sus, pe un acoperiș. Idilele lângă fântâni o vrăjesc ca pe Coșbuc. Armatei i-a închinat pagini ferbinți de recunoștință. Iar din Moldova pribegiei a trimes Bucureștilor sugrumați un dor neogoit, o nostalgie copleșitoare.

Impresii puternice îi colorează fraza care, în tălmăcirea d-lui N. Iorga, se balansează în simetrii armonioase, se mlădie și înfășoară lucrurile într'un văl de dragoste înțelegătoare. De pe tărâmul închipuirii, imaginile izvorăsc

strălucitoare și plastice ca un alaiu de rădvane domnești.

Țara mea, țara Reginei, este interpretarea de o rară valoare estetică a frumuseților pământului nostru și un omagiu cald pe care o inimă regală îl aduce patriei noastre, patriei sale.

Dar cartea, pe care însăși mâna Reginei o lăsă la căpătâiul suferinzilor, aduce pe lângă frăgezimea ei literară, și o învățătură de preț. Pentru mulți dintre noi e o adevărată descoperire. Noi nu știm încă să prețuim comoara de frumuseți pe care ne-o oferă cu o variată bogăție, vatra nației noastre. Cei dela șes nu cunosc munții; cei dela munte nu cunosc șesurile. Pasionații pitorescului pornesc, când le dă mâna, să străbată ținuturi exotice și să se minuneze de înfățișarea măreață a altor pământuri, fără să fi cunoscut mai întâi pe aceea a țării lor. Parcă în zadar și-a colorat Grigorescu pânzele și în zadar d-nii A. Vlahuță și N. Iorga au răsfrânt în pagini clasice splendoarea naturii românești. Regina înnalță o nouă Cântare României. Podoabele noastre capătă o consfințire domnească. Poate cetitorul **Țării mele** va sfârși prin a o înțelege și a o iubi cum trebuie și cât trebuie. Linia ondulată a colinelor ne va fi mai dragă

știind că ochii albaștri ai Reginei s'au odihnit fermecați pe sinuozitățile ei. Și vom învăța atunci și jertfele să ni le prețuim cu un preț nou, știind că sângele vărsat s'a ridicat și a înflorit în strălucita frumusețe a țării noastre.

N. IORGA

N. IORGA

In vremea când acest mare răscolitor de suflete alergà din târg în târg, dela un capăt la celălalt capăt al țării, fluturând flamurile unei puteri neobișnuite. Revăd, pe o zi de toamnă, șiragul de pelerini care lasă în urmă cuibul de amintiri domnești al Târgoviștei și apucă în pas de procesiune, șoseaua Dealului, de-alungul căreia copaci uriași își scutură ramurile de frunză galbenă. Sânt studenți, sânt școlari, sânt profesori, sânt femei, sânt negustori, sânt ofițeri, — o lume de vârste și de îndeletniciri, o lume în care bărbile luminoase ale moșnegilor sânt așà de frumos rătăcite printre obrazurile rumene ale tinereții! Un amestec contopit într'o pietate frățească ce-i strânge pe toți laolaltă și-i pune în mers. Fruntea convoiului se abate din șosea, ajunge la poalele dealului și urcușul

începe anevoios și întretăiat de vlăstarii sălbatec amestecați ai pomilor. Piciorul alunecă, trupurile se încovoaie și iau coasta în piept. De aici de jos și până acolo sus, unde albesc zidurile mânăstirii, panta e toată o încordare și o voință. Pe culme, siluieta d-lui N. Iorga se taie fantastică sub pălăria cu margini mari învălurate de vânt. Și nu știu ce putere se desface din priveliștea aceasta neobișnuită și te înfășoară și te smulge și te târăște cu dânsul în sus, tot mai sus, pe Sionul sfânt al Târgoviștei, unde e chivotul idealului nostru, craniul voevodului decapitat.

Acel suiș de toamnă, spre mânăstirea Dealului, îl evoc ca un simbol de câteori mă gândesc la sarcina d-lui N. Iorga de a ridica mulțimile către zenitul conștiinței naționale.

Cineva l-a asemănat cu Brand: crez vajnic în puritate, intransigență sălbatică, isolare tragic de maiestoasă și, în acelaș timp, strădanie de a ridica mulțimile odată cu tine, târîte ca o trenă de forța sufletului. Dar Brand urcă în vag, în nemărginire; oriunde, numai în sus să fie! D. N. Iorga a avut o țintă hotărîtă. Sbuciumul de foc al lui Brand s'a stins sub lavina de ghiață. D. N. Iorga e un biruitor.

Lânga cei cari astăzi își împart gloria între triumful armelor și triumful politicei, d. N. Iorga

e dintre cei așa de rari cari se bucură de triumful spiritului și al muncii spirituale ce-i absoarbe zilele și nopțile.

Ceeace îl singularizează, nu e nici știința vastă a savantului, nici pătrunderea fulgerătoare a cugetătorului, nici suflul patetic al oratorului, nici explozia de imagini a scriitorului, ci acel simț, dureros de limpede, al răspunderii morale care, născut din conștiința reală a propriei superiorități, dă verbului său o vehemență profetică. Mai ales când vorbește, atinge momente de erupțiuni de nouri, de fulgere și de trăsnete, ca cele deslănțuite împrejurul muntelui Sinai la darea Legii. Chiar dacă n'ar fi primit întreagă tabla Decalogului, solia, pe care e încredințat că o are dela puterile poruncitoare ca însuși Iahova furiosul, el a vestit-o în mijlocul societății noastre, și, din clipa aceea, cuvântul lui s'a făcut o mustrare, discursul o predică, iar știința majordomul crezului de mântuire.

Pentru d. N. Iorga, acest crez s'a rezumat în două vorbe: *„Neamul Românesc"*. Fanatic, i-a răscolit până în fund trecutul, i-a scormonit pomelnicele tuturor mucenicilor și le-a scos la lumină ca pe un dosar imens de cereri, dușmănos nerezolvate, ale dreptului național. Entusiast, a cutreerat ținuturile românești, a cunoscut scena unde s'a jucat tragedia istoriei noastre

și pios a pipăit orice ungher unde a sângerat un erou. Țara cea adevărată i s'a descoperit în acele călătorii și, într'o vreme când clasa conducătoare aruncă celor de jos un dispreț fanariotic, glasul său strigă, ceeace astăzi e o recunoaștere unanimă: țărănimea e singura noblețe românească autentică! Nu cunosc alt propovăduitor care să fi aprins atâta încredere în puterea mândră a neamului său și să fi fost pentru aceasta, mai cinic batjocurit! In treacăt fie zis, d. Iorga înfruntând toate atacurile, făceà greșala de a luà în seamă orice mărunțiș perfid al adversarului și lăsa uneori impresia albatrosului lui Baudelaire, prins pe puntea corăbiei. Albatroșilor, ca și marinarilor și aviatorilor, nu le stă bine când calcă pe pământ.

Printre poeziile adolescenții sale, sânt câteva strofe care par a fi fost vestirea, candidă și intuitivă, a acestei apariții neobișnuite în cultura noastră.

Celui ce predică 'n pustiu
Și 'n jurul lui tovarăși n'are...

Il văd astfel în Moldova cea nevoită să-și încovoae o clipă grumazul sub paloșul păcii teutone. Se părea că totul s'a sfârșit, că totul s'a pierdut. Spiritul german aveà să strângă pământul în sgardă de fier. Desnădejdea cufunda

pe cei slabi de înger în depresiuni de prăpastie. Și când sufletele tuturor cădeau grele de jale ca mladele sălciilor plângătoare, credința d-lui N. Iorga erà aceeași coloană de marmură albă ce-și pierde capitelul în albastrul idealului. In mijlocul acelor acuzații și batjocuri, ce vor rămâne ca o rușine arzătoare în istoria spiritului nostru public, în mijlocul acelor atacuri violente ce se năruiau spintecate, neclintit și eroic, ca de un alt Bayard, versurile adolescentului N. Iorga reveneau ca o pecetie ce întărește hrisovul:

Răbdare 'n noapte, muncitori,
Profeți cu ochi de foc, răbdare:
Lumina falnicelor zori
Acum sau mai târziu răsare!

Realitatea iese din visuri ca statuia lui Buddha din floarea de lotus. Lumina proorocită a zorilor, pe care d. Iorga le-a așteptat propoveduind treizeci de ani, a răsărit. Și azi când magnificul său chip de apostol strălucește în nimbul biruinții, un simț de respect față de omul extraordinar, care va fi uimirea veacurilor, ne silește să dăm chesarului ce este al chesarului și d-lui N. Iorga ce este al d-lui N. Iorga.

GEORGE COȘBUC

GEORGE COȘBUC

O singură dată l-am văzut. Erà o seară caldă, molatică, de vară. Și el, înnalt, subțiratic, mlădios, treceà cu pas ușor, de-abia atingând pământul, de-alungul bulevardului. George Coșbuc! Am stat în loc și inima mea zvâcnià de o fericire fără margini. Valuri de lume veselă curgeau în jos și se ștergeau cu nepăsare de haina lui. Nimeni nu se ferià din drum. Mie mi se urcase sângele în obraz. Imi venià să mă reped și să strig: „Dați-vă la o parte! Trece George Coșbuc!“ Dar el părea că nu vede nimic. Privià pe sub pălăria-i neagră, cu strășini late, înnainte, cine știe unde, și fără să aibă o țintă. A ajuns la un colț de stradă și, ca deșteptat brusc din gânduri adânci, s'a întors iarăș. Aș fi vrut să mă alătur de el și să-i spun cu glas întretăiat: „Eu te cunosc. De mult, în cărțile

mele dela țară, eu ți-am văzut chipul și am întârziat nopțile cu ochii pironiți asupra lui. Tatăl meu e plugar și-i plac tainele închise în slovele negre. De câteori i-am citit eu lui și prietenilor lui, veterani dela 77, povestea războiului pe care ai scris-o tu! Eu te iubesc, George Coșbuc, de când țin minte și nu e cântec al tău să nu-l știu eu pe dinafară". Dar n'am îndrăznit să fac niciun pas. El a trecut fără să mă vadă și de-alungul bulevardului, pustiu acum, ochii mei l-au urmărit cum coboră ușor, lin, liber par'că de orice greutate materială a trupului, în vreme ce umbra lui aluneca fantomatic peste umbrele ulmilor verzi, conturate fin pe netezișul trotuarului de lumina globurilor electrice.

A trecut George Coșbuc fără vâlvă, cum a trăit. Realitatea crudă l-a brutalizat, l-a prigonit și a sfârșit prin a-l izgoni din hotarele ei, stăpânite de oameni croiți din altă materie decât poeții. Când în Bucureștii îngenunchiați se rostia o sentință grozavă pentru țara noastră, a fost ca o năruire de stânci peste lume și sufletul lui, tremurător ca frunza plopilor, n'a mai putut prididi. Zânele, prietenele lui, l-au ridicat ușor ca un abur pe brațele lor străvezii și l-au dus acolo unde tace suspinul, și ramătul războaielor nu se mai aude. L-au dus, dar

eu nici astăzi nu mă pot obișnui cu gândul că George Coșbuc a plecat pentru totdeauna. E un sentiment crescut odată cu mine, pe care i-l aduceam din adâncimea trandafirie a copilăriei și pe care l-am proectat în afară, dar a rămas suspendat în gol ne mai găsindu-și razimul căutat. Știu bine că n'aș fi fost în stare să i-l spun și, totuși, cu plecarea lui dintre noi, cât de dureros apasă acest fond de dragoste nemărturisită!

*

O apariție singulară în literatura noastră. George Coșbuc nu derivă și nu continuă. El s'a născut el însuși și s'a ivit elementar, ca purces din inima naturii. In înțeles tehnic, el n'are începuturi: la optsprezece ani el a scris ca la patruzeci. Ingerul domnului i-a pus jeraticul sacru pe buze, ca odinioară lui Isaia, și i-a poruncit: „Cântă!" Iar el, copilul minunat al munților cu aier tare și cu rășină pătrunzătoare, a descoperit cum izbucnește din sufletul lui fântâna frumuseții și s'a pomenit cioplind din din vorbele aspre, jghiaburile subțiri ale versurilor prin care avea să curgă cea mai sănătoasă poezie a limbii noastre.

Coșbuc nu s'a cânta: el a cântat și ne-a cântat. Nu el s'a exprimat în imagini rupte din

natură, ci natura s'a exprimat prin alesul ei. Ecourile ce se rostogolesc multiplicându-se în nemărginire au fost culese de auzul lui și glasul făpturilor tremură în armoniile strofelor sale cu extraordinare căderi de ritm. Poezia lui este o a doua fire, însufleţită ca și cea dintâiu. Căci ce sânt vuetele vântului, ropotele valurilor, dangătele clopotelor, tropotele cailor, murmurele codrilor și toată mișcarea cântătoare de care freamătă și răsună versurile lui? Se pare că pământul nostru, clocotitor de viață și împodobit de colorile viguroase ale tinereții veșnic renăscute, l-a creiat pentru a-și vedeà într'însul propria expresie, splendidă și fără moarte. Cântăreţul a rămas credincios acestei meniri pe care, în măsura în care o simţi, îți uiți de tine însuți pentru a nu vedeà decât blocul a tot ce trăiește împrejurul tău. Existența ta se confundă în marea existență și nimic n'o mai poate deslipi din solidaritatea organică a rasei și a patriei. Ales, în înțeles profetic, nu ești decât când te-ai coborît în inima țării tale ca să faci bătăile ei bătăile inimii tale, sângele ei să pulseze în arterele tale și sufletul ei să-l respire buzele tale. George Coșbuc a mărturisit-o :

Sânt suflet în sufletul neamului meu...

*

S'a zis că el nu e un poet filosofic. Oamenii didactici, prizonieri ai formulelor uscate, i-au spus-o ca un cusur. Dacă aceasta înseamă să torni în versuri numaidecât plumbul gândurilor deprimante, ori dacă aceasta înseamnă să-ți transformi cântecele în silogisme fără coloare, ori să versifici crâmpeie din sistemele citite, firește că n'a fost și de o mie de ori mai bine că n'a fost. Și totuși din poezia lui se lămurește o filosofie : aceea care se așează dela sine ca o temelie condițională a oricărei opere de artă. Ce echilibrată, ce sănătoasă filosofie! N'ai să mai citești decât în biblie, la Cartea Facerii, puternicul lui îndemn către viață ; către viață biruitoare și eternă, al cărei strigăt triumfal umple universul de cântec și de veselie. De pretutindeni năvălește torentul existenții, căci *viața este tot, nu moartea*. Nicăieri nu se văd mormintele. Noianuri de verdeață, flori colorate de lumină și talazuri de grâne înnăbușă ruinele și osămintele. Natura e un vast culcuș al fecundității, binecuvântat de Dumnezeu.

Sărbătoarea ei e o sărbătoare *de nuntă*. Cântecele ce s'aud aici sânt cântece de dragoste rodnică. Soarele — Făt-frumosul, — răspândit peste tot, zămislește viața. Natura e un leagăn. O creație continuă, fragedă, minunată ca 'n ziua întâia. Stoluri de fete rumene, cu sânii

rotunzi, cu suspinul iubirii pe buze, străbat luncile și lanurile. Flăcăi robuști hăulesc pe văi și le ațin calea. Cât de viu încununează firea toată acest tineret vesel, aceste formecătoare întrupări ale puterilor creatoare!

Dar, între frumusețile cerului și ale pământului, omul nu e numai un nuntaș. El e un luptător. Viața e o ciocnire și o întrecere de forțe, o desfășurare de înfrângeri ce se transformă în biruințe, *un șir de nedreptăți* prin care caută, nu să doboare, dar să oțelească:

Pe cei slabi să-i facă treji,
Pe fricoși bărbați viteji...

O luptă, prin urmare, pe care *ești dator* s'o lupți și s'o cucerești. Soarta nu e vreo intervenție supranaturală care cade în acest război al vieții înrâurindu-i, într'un fel sau într'altul, sfârșitul. Ea nu e mai presus de noi, ci în noi; ni-o făurim singuri prin muncă, prin credință, prin strădanie eroică. Esențialul este viața care ni se impune ca un imperativ universal. Nu-i e îngăduit nimănui să se sustragă acestei porunci. Cine șovăie e un *laș*. Coșbuc nu are decât cuvinte de sarcasm și de dispreț pentru cei lași. Din tumultul vieții, el înlătură plânsul care *e scornit de copii și de femei*. Omul întreg are un suflet de războinic și nu trebue să uite

nicio clipă că pe piept îi zornăie zalele armurei. Nicio lacrimă în mijlocul tragediei. Cel mult un rânjet, dacă nu un hohot de râs. Căci datoria supremă este: să luptăm, să biruim, să trăim. Să iubim viața. „Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și stăpâniți-l pre el" zicea Genesa. Opera lui Coșbuc dă versetului biblic o amploare, o melodie și un farmec cu totul nou.

Un optimism fără margini îl face să-și vadă propriul mormânt *cald și plin de lumină*. Gândurile morții *îl îndoiesc, dar nu-l frâng* niciodată. Acesta e Coșbuc. Cele două sau trei poezii, pe care și-a îngăduit să le scrie despre sine, așà ni-l arată. Nimic bolnăvicios în cântecele lui. Dimpotrivă, tot ceeace este suflet sănătos în trup sănătos, tot ceace întrupează vechia perfecțiune clasică. El a adus în literatură puterea dinamică a vieții, limpede, iute și sgomotoasă ca torentele stâncilor, putere care a făcut din George Coșbuc poetul entusiasmului creator.

Un critic pasionat de clasificări sociale l-a numit *poetul țărănimii*. E o zeghe frumoasă, dar George Coșbuc a purtat tot așà de bine toga antică și pelerina medievală. Amintiți-vă de *El-Zorab*, de *Cântec barbar*, de *Andromahe*, de *Ștefăniță-Vodă*, de *Decebal către popor*, pen-

tru a vedeà cât e de variată în izvoare inspirația lui. Țărănism n'a făcut de dragul nici unei doctrine sociale. Nota dominantă a poeziei lui e românească, nu țărănească. Tipul rasei îl interesează, nu tipul clasei. Flăcăul dela țară e acela în care viața neamului acestuia bate cu mai multă amploare, precum în trecut această viață exuberantă a bătut în eroii baladelor lui. Și unul și ceilalți sânt întrupări ale aceluiaș tip epic, aristocratic, superior prin vitejie, prin frumusețe, prin puterea vitală pe care Coșbuc o proiectează profetic în viitor: *Noi vrem pământ!* Deaceea, el e poetul „energiei naționale".

*

Când a fost să-l îngroape, un necrologist bucureștean n'a văzut în versurile lui decât o ușoară broderie de spumă. E tot ce s'a spus mai greșit. Plastice ca basoreliefurile, răsunătoare ca strunele întinse, lapidare ca inscripțiile, cu rime încleștate ca pumnii atleților, cu strofe care se succed în căderi simetrice de cascadă, așà sânt versurile lui, cele mai încordate versuri ale graiului nostru. Celui care le-a făurit nu sântem noi vrednici să-i deslegăm curelele încălțămintei.

*

George Coșbuc rămâne poetul înălțimii, al sborului, al încleștării dramatice, al epopeii. A avut ochiu pentru lucrurile mari. A ciselat linia monumentală și luminoasă. Viața și-a petrecut-o stând de vorbă, peste timpuri și peste spațiu, cu Indienii, cu Omer, cu Virgiliu, cu Dante. Vecinătatea lor îi priia.

Un om, pe care nu-l dă un veac, a închis ochii în vremuri tragice. Norii tristeții s'au dus. Ani după ani se vor scurge pe matca eternității, dar în țara aceasta, luminată de idealul ce s'a făcut una cu pământul, George Coșbuc va stăpâni zările, ca însuș *Ceahlăul* lui —

Un uriaș cu fruntea 'n soare.

ALEXE MATEEVICI

UN POET AL RENAŞTERII BASARABENE:

ALEXE MATEEVICI

Pe părintele Alexe Mateevici l-am cunoscut la Iaşi, în vara lui 1917, cu puţină vreme înainte de a se prăpădi pe frontul moldovenesc de tifus exantematic. Pe atunci Basarabia călca peste obezile sfărmate ale veacului negru şi îşi trăiă, ca republică de scurtă durată, întâiul farmec al libertăţii. Pribegi ardeleni şi bucovineni trecuseră Prutul şi acolo, împreună cu un mănunchiu de tineri revoluţionari basarabeni, fruntaşii de astăzi ai provinciei, întemeiau cursuri de carte românească. Alexe Mateevici, preot în armata rusă din Carpaţi, îşi împărţia ostenelele între pravoslavnicii şi molaticii lui fii duhovniceşti cari pierduseră râvna războinică, şi între fraţii lui de sânge în cari mijia râvna ţării mame. In Iaşi, strângea cărţi de literatură românească

pentru Chișinău, unde el însuși era însărcinat să facă lecții. Parcă-l văd și-acuma : voinic bărbat, spătos și rumen, în antereu cenușiu rusesc, fără plete încâlcite ca la Sântagora, cu barba apostolică redusă la un cioc blond, vorbia răspicat o moldovenească peste care apăsa, fără voia lui asprimea unui accent muscălesc, dar aveà în cuvinte și în zâmbet o blândețe comunicativă care te împrietenea fără zăbavă. Răscolind prin anticării, mi-a spus de studiile lui teologice la Academia Kievului, de catedra lui la un seminar, de strădania revoluționară a lui și a prietenilor lui cari țineau, ca și dânsul, să dea democrației biruitoare coloarea națională românească. Nu se lăuda, nu perora. Vorbele lui veneau simple și grele dintr'un adânc sufletesc unde s'au frământat îndelung idei și sentimente neîngăduite. Părintele Mateevici erà dintre acei așa de puțini cărturari basarabeni pentru cari conștiința națională erà bunul lor suprem. Urà pe ruși, deși erà preot. Vreau să spun cu asta că între moldovenii basarabeni dacă a fost vreo categorie socială pe care țarismul pravoslavnic a nimicit-o mai deplin în sufletul ei străbun și-a absorbit-o mai servil în cauza lui, aceasta a fost preoțimea. Țarismul s'a prăbușit, dar noi am întâmpinat în preoții Basarabiei pe cei mai îndârjiți antiunioniști, pe cei mai neînduplecați

credincioși ai „sfintei Rusii“, idolul monstruos care totuși nu mai erà în templu. Alexe Mateevici urà. Terminația numelui său îi făcea rău și-mi spunea cu o bucurie naivă hotărîrea lui de a și-l schimbà în acela de Mateescu. Căci el aveà ureche pentru armoniile limbii românești pe care de multă vreme le prindea în stihuri robuste. Am aflat dela dânsul că are două caiete de „poeme“ pe care voià să le facă două cărți. Nu știu unde vor fi astăzi manuscrisele lui. Știu însă că d. Petre V. Haneș pe vremea când făcea lecții la Chișinău a închinat o conferință duminicală poetului Alexe Mateevici și cred că nu va fi străin de hârtiile rămase să supraviețuiască acestui cântăreț fără noroc.

Poeziile publicate îl arată ca pe un luptător social național. Desvoltat sub interdicția rusească, sufletul său de poet a gustat în limba românească dulceața fructului oprit care, tocmai prin aceasta, îți este de mii de ori mai scump. Și ne-a lăsat astfel cel mai frumos imn pe care l-a închinat cineva graiului nostru :

Limba noastră-i limbă sfântă,
Limba vechilor cazanii,
Care-o plâng și care-o cântă
Pe la vatra lor țăranii.

Pe țăranii aceștia cari o plâng și cari o cântă, i-a îndrăgit poetul; pentru însușirile lor de paz-

nici ai comorilor străbune împotriva veacurilor, dar și pentru truda nerăsplătită a lor și a generațiilor trecute. Vestitor al unei vremi nouă pentru neamul lui, Alexe Mateevici a ridicat în zorile renașterii un glas bărbătesc în care preotul și poetul au revărsat laolaltă aceeași credință mântuitoare. Mie mi-a rămas în minte așa cum l-am văzut întâia și ultima oară: depărtându-se cu vraful de cărți prăfuite la subțioară, fericit că le-a găsit, fericit că le poate duce acolo unde erà întuneric, să le aprindă ca pe niște sfeșnice nemuritoare la altarul conștiinței naționale.

AUREL METRONIU

A murit în Iași, la postul lui de onoare, primredactorul „Neamului Românesc", Aurel Metroniu, profesor suplinitor al liceului din Ploești. Predestinat suferinții fără leac, omulețul acesta, care deabia făcea umbră pământului, erà din creștet până'n tălpi, mai mult o cugetare palpabilă, care alunecà printre minunile existenții, printre binefacerile sănătății, interzise pentru dânsul. O largă, felurită și solidă cultură, susținută prin te miri ce, ca o coroană vastă de copac scorburos hrănită numai de-o aschie încă verde. In războiu, maturitatea lui care n'a cunoscut tinerețea, lăsată la o parte ca netrebuincioasă, el a ştiut s'o pună în slujba patriei și dete ziaristicei un ostaș intelectual dintre cei mai de elită ai țării lui. Cunoscuta campanie de presă, pe care o duse cu un lux savant de

argumente, erà numai fațeta momentană a unui întreg sistem de cugetare închinat naționalismului, în care el își vedeà singura lui rațiune de a existà. Fire mistică, el se șocoteà solul care trebue să poarte această sarcină și o voință îndârjită de misionar îi galvanizà trupul șubred și-l ținea încă viu. Din această adâncă convingere porneà acel efluviu moral, acea vigoare doctrinară, care spărgeà și dărămà orice împotriviri, în vorbă sau în scris. Atacurile de pretutindeni, stupide și neputincioase, le primeà cu zâmbetul superior, înduioșat de prostia omenească. Bun prieten și cald camarad, în legăturile lui puneà o delicateță și o gingășie de copil. In redacția „Neamului Românesc" el veneà ca într'o solidară familie intelectuală. Acolo și-a lăsat el doi ani de nobilă pasiune, rupți din viața lui, pe care întreagă a dat-o țării lui, până la cea din urmă picătură de sânge.

Ai murit ca un viteaz, Aurel Metroniu !

BIRUITORUL

In legendele și în simbolurile pe care și-le făurește un neam, poți citi însușirile care-i sânt dragi, isprăvile de care îi place să se mândrească, și poți lămuri țelurile mari pentru care acel neam se socotește croit pe lume. Căci legendele și simbolurile naționale, — luceferi ce răsar din ceața trecutului, — sânt isvoarele de inspirație ale generațiilor. Poporul nostru cel risipit în patru părți de zare și-a creiat în Mihai Viteazul cea mai sintetică și mai expresivă întrupare a aspirațiilor lui. Sfârșitul trist al eroului decapitat a rămas pe orizontul istoriei noastre ca un sângeros apus de soare încremenit acolo prin cine știe ce blestem care nu-l lasă să dispară. Vedenia lui tragică lumina dela depărtarea celor trei veacuri, învăluită în tristețea lucrurilor prăbușite, dar extraordinară prin puterea de-a

aprinde în urmași patima pornirilor eroice ale marelui voevod. Mihai Viteazul trece prin gândurile noastre ca o vijelie care cuprinde în volburile ei sufletele și biciuie cu suflarea ei entusiasmul tinerețelor noastre. In afară de Marco Cralevici, al sârbilor, nu cunosc o legendă care să stârnească atâta înflăcărare în sânul unui popor. De câte ori arunci numele acesta în auzul unei mulțimi, el răsună și fulgeră în adâncul sufletelor ca o explosie de lumină.

Sub forța lui, coardele inimilor vibrează toate în acelaș tremur, în aceeași armonie. Simbolul lui s'a amestecat atât de intim cu viața noastră încât cuvintele acestea magice de Mihai Viteazul au sfârșit prin a fi expresia, singura expresie fericită a unei stări sufletești, a celei mai înalte emoții pe care o naște ideea de neam, de patrie, de jertfă.

Din veac în veac, din generație în generație, valul acestui duh neliniștit a trecut fără încetare; a izbucnit în eroi, a sângerat în martiri, a îngenunchiat în robi, a gemut în prigoniți, s'a vânzolit în revoltați, a clocotit în oricare luptător al cauzei noastre naționale. Dar numai astăzi, prin soldații regelui Ferdinand, i-a fost dat să țâșnească, în sfârșit, splendid și biruitor: Pata de sânge încremenită pe orizontul istoriei transpare, se luminează, umbrele tristeții cad

ca giulgiurile lui Hristos înviatul, și capul superb al eroului, descruntat, se ridică în slava cerului cu un zâmbet fericit. Epopeia închegată de el la lumină de fulger și risipită iarăși în cele patru vânturi, își adună acuma capitolele împrăștiate. Opera lui se întregește. Dacă brațele Venerei de Millo s'ar regăsi, spiritul artistului care a conceput-o, n'ar fi mai împăcat acolo, în lumea marilor umbre.

De-acum, adormi în pace, Măria Ta!

Generația aceasta, în care te-ai sacrificat pentru cea din urmă dată, nu te mai plânge ca pe un martir, ci te sărbătorește, ca pe un erou.

Ai biruit, Măria Ta!

ICOANE ANONIME

IMAGINEA DE ARGILĂ

In memoria sublocotenentului C. Șican.

De-acolo, de pe plaiurile cele de sus, unde astăzi te odihnești laolaltă cu strămunii, îngăduie-mi, prieten scump, să nu te plâng. Eu care te-am știut, eu care te-am iubit, crescând împreună cu tine, nu-ți voiu jicni pomenirea cu lacrimi zadarnice. Jertfele noastre n'ar mai fi jertfe dacă le-am plânge. Și-ți aduci aminte? — tu însuți nu suferiai bocetele.

Imi întorc ochiul înlăuntru, dau straturile anilor la o parte. Se rotunjește un orizont luminos: copilăria depărtată. Văd școala noastră din sat, atât de 'naltă față de căsuțele părintești, încât nouă ni-se părea că paratrăsnetul ei cu vârful de aur sfâșie norii. In droaia de copii cu trăistile de lână la șold, te văd pe tine

și pe mine. E lecție de geografie națională, în grădină. Domnu 'nvățător a însemnat cu bastonul pe fața pământului harta Daciei. El ne dă porunci învăluite într'o undă de prietenie. Ceilalți copii aduc de pe malul râului humă umedă și moale ca ceara. Noi amândoi, cu mânecile sumese, o frământăm, lipicioasă, în palme și o așezăm pe liniile desemnului. Din mormanul de argilă începem să sculptăm, după povață, Carpații cu piscuri și trecători; ei par un balaur inelat care, încolăcindu-se în jurul podișului transilvan, își vâră capul în apa Dunării, la Porțile de Fer. Pe povârnișuri, modelăm șirele muncelelor, netezim șesurile și scobim văile șerpuitoare ale râurilor. Albia Tisei și a Nistrului se îmbucă cu fluviul, care se adâncește în groapa Mării Negre. Și, nu știu cum, fiecare trăsătură în huma moale lasă o urmă luminoasă în sufletele noastre. Acum e gata. O Dacie impunătoare se ridică din argilă. Am privit-o ca pe-o minune și-ți aduci aminte? — aveam degetele încă pline de noroiu. Tu erai lângă mine și, cum ne uitam la ea, am plâns de bucurie și de mândrie că domnu' 'nvățător ne-a învrednicit să făurim cu mâinele noastre chipul de lut al Patriei. Și, în amurgul acela de primăvară, am cântat cântecul lui Mureșeanu lângă acel simbol umil al pământului sfânt.

Imaginea de atunci s'a săpat în substanța noastră sufletească pentru totdeauna. Ani trecuseră la mijloc. Mai știi tu, prieten scump, când ne întorceam vara în sat, cu mintea luminată prin școlile orașelor, și când ne cutreieram vacanțele imense ca cerul, pe câmpuri si 'n păduri? Cu brațul prieteniei tale pe după mijlocul meu, cu brațul prieteniei mele pe după mijlocul tău, purtam pretutindeni o frăție fragedă și hoinară. Eram la vârsta când neastâmpărul întâiei tinereți freamătă ca foile copacilor și ca murmurele naturii; eram la vârsta când singură rostirea vechilor nume voievodale îți ridică lacrimile în gene. In amurgurile limpezi, ochii dornici căutau spre miazănoapte. Din câmpia dunăreană, zăriam acolo în fund, departe, departe clădăria solemnă a Carpaților. Zarea îi înfășura în ceață albăstrie. Noi rămâneam ca 'n fața unei priveliști religioase. Căutătura încordată abia puteă să atingă piscurile afunde. Dincolo de ele, începeă visul ardelenesc. In șoaptele serii, prindeam parcă suspine venite dintr'acolo. Imaginea de argilă din sufletele noastre, ca insulele de mărgean din fundul oceanului, apărea preschimbată de lumina ideală a gândului celui mare. Avânturi negrăite se învălurau în noi. Suspine sfinte, suspine seculare, cât de bine vă înțelegeam noi amândoi tâlcul!

Azi, prietene scump, imaginea Daciei, modelată în argila copilăriei, caută să se aștearnă ca o căptușeală de vis, peste întinderea realității. Școlarii, cari pe atunci o deslipiau de pe hărți și o coborau în inima lor, sânt luptătorii de acuma. Bunul învățător care-i călăuzea e generalul sever și adorat. Ei sânt sute de mii și, la porunca lui făuresc din pământul muiat în sângele tinereții, figura reală a Patriei din sufletul lor. Deasupra șuieră fanfară de bombe și de glonțe. Pe tine te văd printre cei dintâiu. rământător al argilei de altădată, în ochii tăi negri fulgeră mândria de atunci! Un plumb izbi fruntea ta arzătoare. Și sufletul, care nici n'a avut răstimp să guste durerile rănii, s'a ridicat în libertatea eternității. Dar acolo sus, pe plaiurile veșnic înflorite ale strămbunilor, nu-i așa, prietene scump, că inima voastră a tuturora bate în ritmul răsuflării noaste? Și nu-i așa că și voi, odihniții Domnului, așteptați împreună cu noi clipa, când cei ce se ostenesc în sânge, biruitori, vor puteà spune: Mulțumim ție, Dumnezeule drept?

1 Septembre 1916.

MIRONOSIȚELE FEMEI

In hainele lor decolorate de soare și de muncă le văd în fiecare zi, cete dese, străbătând îngrijorate străzile orașului. Numai sânt femeile gureșe, sprintene și hohotitoare printre holdele peste care altădată dormita pacea. Vorba lor e potolită și rară, mișcările lor domoale și sfiite. Pe cele mai multe, durerea cea nouă le aduce întâia oară în cetatea cu ziduri boerești amețitoare. Ele aruncă în dreapta și în stânga priviri aiurite și întrebătoare. Brațele lor subțiri și vânjoase poartă legături grele, aduse de departe: o azimă de pâne, o tigvă cu lapte, o sticlă cu must, roade câmpenești pe care o grijă îndurerată și iubitoare le aduce în dar. Căci la bolnavi nu poți veni cu mâna goală.

Faceți-le loc și lor și spuneți-le vorbe blânde! Ele vin din România țărănească, harnică și u-

milă. Sânt mame bătrâne, sânt neveste și surori. Prin umezeala încețată de toamnă, au coborît văi, au suit dealuri pe poteci alunecoase și, cum străbat orașul, încărcate de daruri și de dureri, ele evoacă e procesiune de mironosițe în căutarea Hristosului iubit. Femeile evanghelice, care întovărășiau pe Purtătorul mântuirii și își atârnau inimile de graiul lui divin ca niște ciucuri de marginea mantalei sale, și-l căutau credincioase, cu miruri, la locul suferinții biruitoare, trăiesc parcă în aceste cucernice pelerine de la țară. Intre ele, fiecare își are, pe patul din spital, scumpul ei răstignit: un fiu, un bărbat sau un frate.

Faceți-le loc să treacă: așa smerite și multe cum sânt, ele înfățișează pitorescul național, specificul rasei și eroismul celor rămași acasă. Dacă pe buzele voastre flecărește „idealul" gălăgios și ușuratic, aierul țării sfinte și muncitoare se împrăștie din ființa lor tăcută.

Inima lor e zăcământul comorilor străbune și al sănătății morale. Maternitatea lor fecundă și robustă a făurit milioanele de voinici. Și dacă aceia fac azi din baionetă groaza dușmanului, ele, rămase acasă, știu să-i înlocuiască fără sgomot, cu mâinile lor nevoiașe, dar îndemânatice: au cosit otava de toamnă, au strâns prunele în zăcători, au arat câmpurile și au sămănat

pâinea verii viitoare. Și, când vor fi mântuit cu această muncă bărbătească, se vor întoarce la îndeletnicirile lor de femei. Așteptând pe cei plecați, vor întreba de vești în pragul primăriei, vor merge la biserică și se vor ruga Maicei Domnului, iar acasă, în nopțile lungi, vor adormi cu lucrul în mână lângă lampa mică. Hărnicia lor spornică, uriașă și anonimă ne susține.

Și totuși ele trec așa de nebăgate în seamă pe străzile orașului! O, dacă printr'o nenorocită minune, ar fi și ele doamne mari, le-ai vedeà fluturându-și uniforma de caritate în goana automobilelor, le-ai face reverențe când s'ar coborî surâzătoare, cu flori și cu bomboane, printre răniți, și le-ai publica zilnic meritele că au audiat o producție artistică pentru bolnavi. Un poet ar îngână versuri frumoase pentru mâinile lor albe, mângâietoare de răni, iar dânsele, într'un extas patriotic, ar cere ziarelor să tipărească cu slove de foc aceste strofe încântătoare și să le lipească pe toate zidurile spitalelor, ca să vadă și nevrednicii de bolnavi supremele jertfe ale carității feminine.

Dar, nu. Ele, bietele femei, n'au de loc conștiința meritelor prisositoare. Primind toate constrângerile vieții ca lucruri neînduplecate ale soartei, le îndură și le îndeplinesc cu simplitatea firească a celor ce nu știu să se pre-

țuiască pe sine, nici să ceară răsplată. Această sfântă inconștiență, care nu are a face cu ceeace noi numim abnegație, e obârșia rodnică a tuturor marilor fapte ale țărănimii.

Urmăresc pe una din femei. După ceasuri lungi de așteptare la poartă, și-a văzut, în sfârșit, bărbatul rănit. Atât cerea. I-a adus ce-a avut și ea mai bun acasă, s'au privit îndelung, — vremea în care sufletele lor s'au regăsit, — și-au spus două vorbe de sănătate și s'au despărțit, — fiecare la locul său. Tânăra țărancă se 'ntoarce în sat, încercând în mers o mare ușurare sufletească: *al ei* e rănit dar trăește. Nu e veselă, dar mult mai voioasă. Iarna care vine n'o să-i pară așa de crudă. Pe-o margine de laviță, va toarce cu furca în brâu, legănându-și copilul din albie cu piciorul. Va îngâna un cântec moale în sporul fusului și va gândi că vremea asta o să sfârșească odată cu bine. Din haosul plumburiu și sângerat, se vor revărsa zorile unui viitor de tihnă. Și parcă din lumina depărtată a acestui gând se răsfrânge surâsul trandafiriu de pe buzele micuțului, adormit în albie, la picioarele ei.

TRECEA UN SINGURATIC...

Poposind o zi în acest ostrov al frământărilor chinuitoare și al unui refugiu luminos și fericit, el trece nervos pe străzi, cu repezi nedumeriri la fiecare pas. In revărsarea sărbătorească de pălării fasonate și de chipiuri aurite, îl deosebești după luciul sever al caschetei sale de oțel; o măsură dreaptă i-a rezervat numai lui această pavăză eroică, această cunună martirică. Uniforma lui e decolorată și învechită, tresele ofițerești ruginite de ploae, obrazul afumat de exploziile dinamitei, barba neîngrijită i-a crescut și s'a încâlcit sălbatic. Nimic din ceea ce trădează iubirea de sine nu mai chiamă privirile curioase asupra persoanei sale. „Grija cea lumească“ a murit de mult într'însul și lipsa ei l-a cufundat în mulțimea ordonată a datoriei supreme. Ascet modern al

fanaticei religii de mântuire națională, el trece astăzi străin prin lumea aceasta ușoară din care s'a rupt odată și care singură a întârziat în comodă nepăsare, adulmecând cu gura căscată svonuri de pace sau de fugă. Dacă râsetele bine-hrăniților i se par o pângărire, dacă freamătul mătăsos al rochiilor îi sgârie urechile, pulberea de pușcă, cu care l-a nins războiul, înțeapă sarcastic parfumurile străzii, luciul rotund și jucăuș al caschetei pare un ochiu riguros ce se rotește peste toți și asvârle tuturor dispreț și scârbă. Și toată înfățișarea lui de pustnic crescut în chilia tranșeelor taie ca o ironie necruțătoare în eleganța nesimțitoare a trotuarului.

* * *

Câți din cei cari îl privesc vor fi lămurind în sufletul lor remușcarea târzie, și câte gânduri se vor fi plecând după el să-i sărute urmele pașilor de viteaz ?

PRINCIPIUL SFINȚITOR

Cineva, în vestminte sacerdotale, a crezut nimerit să predice că războiul nostru ar fi îngăduit de Dumnezeu ca o pedeapsă pentru multele noastre păcate.

E o greșală.

Păcate vom fi având noi destule, vrednice de osândă, dar ea nu poate fi în nici un caz acest binecuvântat război național. A-l numi osândă înseamnă să nu ne dăm seama de moștenirea supremelor noastre nădejdi. Fiu al tradiției legendare, el e visatul, el e doritul, el e așteptatul tuturor veacurilor românești și ni-a sosit la plinirea vremii, precum Hristos a sosit în clipa când lumea îl aștepta cu cea din urmă speranță, cu cea mai adâncă ardoare. La temelia lui stă atotputernicul îndemn care se ridică din ființa aceea tainică și profundă ca vremea : sufletul

neamului. El, războiul, e cel unul născut al nostru care, înmormântat odată cu Mihaiu Voevod, învia după trei veacuri de adormire și va să ne aducă nu osândă, ci viață deplină. El vine în numele unui principiu superior care face dintr'însul un război sfânt.

In vreme când conștiința omenirii, sub influența treptată a culturii, s'a făcut tot mai luminoasă, popoarele au ajuns la cunoașterea de sine însile, la intuiția limpede a întregului lor trup național. Principiul naționalității e una din cele mai puternice afirmațiuni ale conștiinței moderne. In numele libertății tuturor, fiecare popor vrea să fie un stat al cărui contur să se confunde cu marginile trupului său național.

Hotarele istorice sfâșie părți dintr'un neam și le alipesc unui stat strein. Aceste fragmente etnice risipite înfățișează o întreită pagubă : un gol de puteri în sânul statului din care lipsesc ; o zăbavă în propășirea celui cere le stăpânește, întrucât se împotrivesc asimilării ; și pentru ele, o stânjenire, o nesfârșită suferință din partea asupritorilor. Această pagubă întreită, care doare și pe unii și pe alții, e cea mai hrănitoare pricină a urii dintre popoare. Principiul naționalităților se impune astfel ca niște centre magnetice în jurul cărora se grupează elemen tele de acelaș fel, chemate de glasul fatal al

sângelui. Puterea lui sguduie și cutremură omenirea ca s'o așeze pe temelii noi, pe cele mai naturale și mai statornice temelii. El cere moartea hotarelor istorice. Noul așezământ va îngădui singur, să isbucnească spre cerul culturii virtualitățile înnăbușite până acum și va fi prielnic adevăratei păci, — pacea evangelică, dacă vreți, — care se întindeà peste așezământul cel vechiu abià ca un paianjeniș ilusoriu sub care mocneau urile surde ale nedreptății. Războiul nostru are acest crez tânăr și binefăcător. Și cultura care l-a zămislit, ca și însuși zămislitul ei, nu poate fi anticreștină, devremece, în esența ei, puterea creștinismului a fecundat-o, iar prin resultatele ei, către creștinism se întoarce.

Dar mai este ceva. Cine a cunoscut doctrina creștină a înțeles că ea se razimă pe o impecabilă cunoaștere a sufletului omenesc, — piatra ei fundamentală pe pământ. Cel care ne-a dat-o pătrunde atât de luminos și definitiv tot ceeace numim subconștient, inconștient, până în cele mai înfundate urne, cum numai creatorul însuși al sufletului puteà s'o facă. Ar fi fost oare cu putință ca acel pătrunzător fără greș să dea o învățătură vrăjmașă principiului naționalităților isvorît din adâncurile misterioase ale ființei popoarelor? Scriptura ne încredințează că apos-

tolii lui Hristos au fost trimiși să-i răspândească povața, dându-li-se darul să vorbească în limbile neamurilor la care mergeau.

Ce însemnează aceasta decât că Evanghelia recunoaște și respectă puterea nebiruită a individualităților etnice, a națiunilor? In sânul lor, ca în niște brazde deosebite, a sămănat Sămănătorul sămânță. Din ea vor rodi bunurile superioare ce vor alcătui fondul comun al omenirii, — umanitatea în înțeles moral, artistic și filosofic. Universalul nu e decât un produs al popoarelor așezate pe temelii naționale: o vistierie obștească hrănită din dajdia fiecăruia.

Iată dar, că principiul naționalităților e un strigăt al sângelui, consfințit de doctrina divină care domină lumea civilizată. Și precum un sol al unui împărat faimos aduce cu el maestatea impunătoare a celui care l-a trimis, tot astfel războiul nostru îndeplinind o solie sfântă, vine învăluit în aureală sfințitoare. Principiul său îl purifică, reflectându-se într'însul ca soarele în luciul unui scut.

El vine să sfarme pietrele hotarelor strâmbe, și lanțurile robiei. In el lucrează dreptatea, pentrucă liberează nevinovați; în el lucrează generositatea, pentrucă vindecă o durere milenară; în el lucrează morala pentrucă n'a pornit din ură, ci din dragostea fraților; în el lucrează o

supremă datorie creștină: aceea de a reface un neam deplin, în stare să-și reverse toate puterile nobile în vistieria de bunuri comune a umanității.

Septembrie 1916.

PODOABA MILEI

Dimineața, în gară. Peronul geme sub greutatea bagajelor rostogolite, printre care se amestecă și se împiedecă o lume sosită cu ceasuri mai devreme să apuce loc în vagoanele neîncăpătoare. E un haos și o prigoană de sgomote și de strigăte nepotolite. Fețe muiate în amar de oameni scoși fără voie din cuiburile lor. Vorbesc cu niște femei de țară. Sânt dobrogence și au plecat cu legături mari și cu copii mici după adăpost pe la rubedeniile dela munte. Se dă un semnal: prisonierii! Și prin forfota mulțimi, își face loc un grup de soldați bulgari, smeriți între baionetele lucii. Se face tăcere. Toate capetele sânt întoarse către ei, ochii tuturor privesc curioși aceste exemplare balcanice care ne-au dat atât de lucru în zilele din urmă. Clipele sânt grele. Mă aștept ca mul-

țimea asta care părăsește capitala, constrânsă de rigorile neobișnuite ale unui regim războinic, să-și împingă indignarea într'o magnifică huiduială. Dar, — nu! Prisonierii trec umiliți; ochii lor se pleacă grei de jale. Din amestecul de lume, printre care unii aveau poate morți și schingiuiți la Turtucaia, se ridică vorbele cutremurate de milă: *Sărmanii! Sărmanii!*

Poporul românesc se răsbuna pe vrăjmași.

*

Bunătatea noastră proverbială a rămas și astăzi egală cu sine însăși. Ne lăpădăm de ea ca de o slăbiciune. Totuși undelemnul ei răsare la iveală oricât de turburat ar fi vasul firii noastre. Și va răsări mereu ca unul din elementele primordiale totalisate în ceeace numim cu mândrie sufletul românesc. Suprimarea ei ar însemna ciuntirea acestui suflet. Ar fi să-l despuiem de împodobirea nobilă care-l deosebește. Peste ingredientele care s'au contopit în plămada noastră psihică, civilisația latină a vărsat din cornul belșugului balsamul generozității. Intru aceasta fraternisăm cu neolatinii.

Darul Romei ni-a creat o indiscutabilă proeminență morală față de vecinii barbari de obârșie. Poporul are intuiția și mândria acestei

superiorități care, fără să se coboare la ură, a știut să arunce disprețul. Aveam răfuială cu dușmanii și așteptam ceasul. Dar în vreme ce alții pregătiau bombe, plănuiau atentate sau întocmiau și tocmiau bande în funcție de naționalism, nouă instinctul rasei ne determina ligi pentru unitatea culturală.

Literatura populară, înnainte de a fi artă, e o colecție de documente sufletești autentice și multiple. In ea se răsfrânge ca în oglindă firea poporului. Cercetați-o până la ultima filă. Unde e zicala de îndârjire împotriva altor nații? Unde e povestea care s'o pilduiască? In câte versuri ale rapsozilor anonimi scapără focul barbar al urii de rasă? Cântărețul popular n'a cadențat-o, înțeleptul neștiut n'a sfătuit-o. Bunătatea noastră n'o îngăduie. Dece s'o invocăm lângă voinicia viguroasă a oștilor noastre? Soldatul român,— au remarcat-o ziarele engleze,— are pentru protivnic glonțul, dar pentru neputincios lacrima biruitorului. Vitejia lui e mlădiată de generositate. Câtă frumusețe morală așterne o astfel de armată peste cruzimea războiului! Ura ne-ar coborî în categoria dușmanilor. Cum s'o preconisăm noi, cari n'avem vorbe s'o descalificăm? Sântem în tovărășia puterilor nobile și hotărâtoare și nu trebue să orbim. Lumea va trăi și după războiu. Peste fluxul și

refluxul întâmplărilor se lămurește, ca o mădu-vă a istoriei, o ordine morală sub imperiul căreia lucrurile omenești se valorifică si cresc sau se nimicosc ca dela sine. Se învenineaza popoarele prin răutatea lor și se ridică prin puterile morale. Vitejia noastră, îndulcită de bunătate, va triumfa.

Septembrie 1916.

CEI DOI

Doi ofițeri, doi invalizi, doi viteji, doi prieteni. Amândoi și-au lăsat câte un picior pe masa de operații a spitalului: unul dreptul, cellalt stângul. Și zilnic își poartă către birourile unde fac slujbă mândra lor tinerețe sprijinită în cârji. Aș zice că sânt veșnic nedespărțiți, dacă brațele lor, încordate pe răzimătoarele de lemn, ar fi slobode să treacă unul pe subt cellalt în semnul frăției care-i leagă.

Mersul lor nu mai are legănarea mlădioasă de odinioară, nici trupul libertatea mișcărilor svelte. Piciorul de lemn rămâne inert, fiecare pas e o silință și, în balansul acesta abrupt și trist, decorațiile isprăvilor lor joacă și zornăie pe piept. Și sânt veseli. Își trec vorbe de glumă și râd amândoi cu un râs fraged, nepăsător, de

parcă nimic nu i-ar deosebì de lumea aceasta distrată ce se freacă în sus și în jos pe lângă ei.

Și totuși, ce mare simbol ridică peste mulțime părechea dureroasă, încovoiată pe cărji! Dacă este adevărat că și noi suferim, suferința aceasta care iese din amărăciunile zilei, din mărunțișurile unui trai anevoios nu ne face să fraternisăm unii cu alții, nu izbutește să ne contopească într'un bloc de solidaritate. Din potrivă, ticăloasele nevoi zilnice deslipesc pe om de om și ne acidulează egoismul. Grijile se răsucesc împrejurul tău însuți și înnăbușă revărsarea în afară a umanității din noi. Cel ce are se ferește de cel nevoiaș. Cel ce n'are pizmuiește și se încruntă. Și lumea trece îmbrâncindu-se dușmănos și călcându-se în picioare, pradă acestei mizerii disolvante care înrăutățește pe om.

Dar, iată, printre noi trec aceste două frunți luminate de o înaltă seninătate. Sânt doi schilozi cufundați în nenorocire ireparabilă, și iradiază atâta căldură, atâta frăție, atâta voioșie. Da, asta e suferința cea adevărată, suferința fecundă și purificatoare, care a răscolit omul din adâncuri și a îmbrățișat două suflete, confundându-le, ridicându-le în infinitul înfrățirii. Moartea a plutit prea aproape și prea mult peste

ei, ca nenorocul să-i mai poată mâhni: viața așà cum li-a rămas, e o bucurie. Jertfa li-a încununat fruntea cu această împăcare olimpică. Și peste lumea înrăutățită, un simbol de iubire umană și de stoicism voios înalță această dureroasă păreche de eroi.

LA UMBRA BRONZULUI

Venit din cine știe ce sat depărtat, moșneagul în straie de munte, obosit de cale, și-a căutat un loc de odihnă. Și l-a găsit. Ce putere necunoscută, iubitoare de tablouri simbolice, l-a mânat aici, în inima orașului, supt statuia lui Vodă Cuza? Acuma doarme cu tâmpla pe desagii făcuți căpătâiu, întins în voie pe treapta de marmură a soclului. In jurul lui, forfotă de glasuri și de râsete pe care trotuarul le răsfrânge 'n aer, răbufneli zguduitoare pe care automobilele le încrucișează ostil prin Piața Unirii. Zadarnic! El doarme dus, somn primitiv, ca într'o poiană cufundată 'n codri. De-asupra, Voevodul de bronz își înalță creștetul, măreț, visionar, în cerul albastru al amiezei, și umbra lui protectoare o aruncă peste țăranul adormit, învălindu-l ca într'o obiăduire domnească. Clipa

aceasta a sosit par'că să corecteze și să întregească efemer inspirația artistului care a conceput monumentul.

Dormi, moșnege, la umbra Voevodului slăvit și visează vremea „care va veni și acum este", când și feciorii tăi cei plini de sânge astăzi se vor odihni la umbra cestui lalt Voevod, care croiește după tiparul idealului legenda bătrână a neamului tău.

SAMARITEANUL

Dr. C. Mihăilescu.

Luni de zile, ochii mei l-au urmărit prin sălile albe și triste ale spitalului său. Astă iarnă, când grozăvia gerului și a foamei frânseseră și cea mai oțelită răbdare, flăcăii țării căzură cu miile în istovire. El trecea de la pat la pat, întârziind încovoiat asupra trupurilor sleite, cu sânge puțin și fermentat de otrăvurile bolilor. Nu stăruia într'însul numai medicul pe care îl absoarbe un „caz interesant", ci omul înfiorat de durerile omenești.

In sutele de ochi ce se întreceau aprinși după el, se mistuia și se sbătea același suflet mare, sfâșiat de unghiile nenorocirii. Dacă aparatul său științific scruta sigur răul cărnii, inima lui se pătrundea de rugămințile mute ce se ridicau din priviri și-l înfășurau ca pe un mântuitor.

El înțelegea că în flăcăii aceia lungiți pe spate zăceau bolnave nădejdile Patriei lui, și toată arta lui era o silință pătimașă de a-i smulge morții și de a ni-i reda paznici sănătoși ai pământului nostru. Oh, și acea inimă străpunsă de durerea tuturor chinurilor îl ridica dintr'odată la înălțimea ideală unde piscurile rigide ale științei se înnecă în nemărginirea umanității. Ce ușor mergeau leacurile lui învăluite într'o blândă bunătate! Ca un devotat frate creștin se pleca să prindă șoapta buzelor albite de zăcere. Se ducea și se întorcea de acasă de la dânsul cu un vin scump, sau cu un lucru rar dorit de-un muribund. Cât despre sine, în teroarea molimelor, se lăsa senin pe „Ce-o vrea Dumnezeu".

Nu! știința care-ți descopere ceva din tainele vieții și ale morții nu se poate să stârpească în tine inima omenească, nu se poate să te mutileze și să te facă un monstru petrificat. Dimpotrivă, în fața existenții, ea te luminează s'o înțelegi, înțelegând-o s'o iubești, iubind-o să te supui imperativului milei universale.

De câte ori te-am văzut, scumpe doctore, plângând lângă agonia unui flăcău pe care n'a fost chip să-l scapi, eu mi-am adus aminte de elanurile Renașterii, de piosul Fra Angelico,

care, zugrăvind răstignirea Domnului Hristos, punea cu fiecare pată de coloare și o lacrimă pentru durerea Celui Răstignit.

Că și știința ca și arta, duc, pentru cine le înțelege, tot acolo unde duce religia.

LA HLINCEA

Am cercetat într'o zi de Iunie vechea ctitorie domnească de la Hlincea. Pe povârnișul însorit și stropit ici și colo de umbrele verzi ale câtorva pruni, sfântul lăcaș își ridică zidurile împovărate de restriști. Gropile deschise de curând și crucile improvisate pe morminte, printre brazdele de fân proaspăt cosit, amestecă crudele dureri ale zilei cu durerile trecute și întristează și mai adânc singurătatea aceasta luminoasă. Imprejurimile sunt făcute parcă să ne prevestească părăsirea arhaică din lăuntru. Batem la poartă. Un băiețandru și un câne ne primesc. O revărsare compactă de verde puternic năpădește curtea pătrată, largă a bisericii și ne iea ochii. E o grădină întreagă de plante leguminoase, despărțite în tarlale simetrice de potecuțe albe, bătăturite. Vreji tremu-

rători se acață de zidurile coșcovite și năvala vieții vegetale însuflețește această bătrânețe sihastră.

Băiatul ne lămurește. Mândrețea de grădină e opera părintelui care robotește în colțul de colo. Călugărul care trăia singur aici, l-a întâlnit astă iarnă, copil refugiat din Prahova și fără nici un rost, și l-a luat cu dânsul. De cum s'a desprimăvărat, și-au pus semințe, au pregătit răsaduri și-au înverzit cu munca lor această curte pustie, ei amândoi, călugărul și băiatul. In zilele de săptămână ei sapă, udă și plivesc; în orele de repaos, părintele deprinde pe tânăr cu melodiile tărăgănate ale psaltichiei; sărbătoarea, liturghisesc în biserica bătrână, unul preot, cellalt, cântăreț. Pe supt bolțile zugrăvite cu nenumărate cete de sfinți, glasurile lor se urmează neîndemănatice și își împletesc calda sinceritate în aceiași rugăciune de isbăvire a tuturor.

In față, valea se deschide largă și nori domoi de vară o îngândurează cu umbrele lor trecătoare și-i învăluie și pe ei amândoi în tristeți pentru sfârșitul cărora se roagă și muncesc.

VICTIMELE

Animalele fabulelor sânt simboluri în carne și oase ale viițiilor noastre. Natura ni le trece sub ochi într'o variată bogăție, și fiecare din speciile necuvântătoare întrupează o latură din multiforma patimă omenească.

Dar fabulistul vremii acesteia n'ar avea nevoie să-și aleagă semnificații din lumea dobitoacelor. Societatea noastră și-a creat pentru aceasta tipuri fără pereche. Le întâlniți la fiecare pas și pretutindeni.

Tinere și frumoase, geniul rău le împrumută puteri diabolice și le împrăștie în stoluri vesele și ciripitoare. Vicleanul mag le-a învățat arta specială a picturii corective și ele își reliefează cu văpsele violente „eternul feminin". E aceiași Astartee în sute și mii de exemplare.

Cum trece ușoară ca un fulg și strălucitoare

de sus până jos, ea pare desprinsă din fastul întârziat al unei orgii borgiene și picată fără veste în mijlocul unei lumi de necaz și de mizerii. Peste durerea generală, ea pune nota discordantă a unui buchet roșu pe un costum de doliu mare.

Surâsul ei, — cele mai rare lucruri le scoate din neant.

E foamete, — ea prânzește cu icre negre ; e sărăcie, — ea poartă pe degete lacrimile împietrite ale briliantelor ; soldați sdrențuiți degeră de frig, — ea își înfășură trupul în cele mai dulci colori militare.

Când trece, priviți-o, dar n'o insultați : ea nu e vinovată. Voi ați creat-o.

E sufletul vostru pe vestmintele și pe podoabele ei. Ea este pentru că voi sânteți. Iedera înverzește cu atât mai bogată și mai veselă cu cât vrejii ei îmbrățișează mai mult putregaiu de ramuri tinere și de copaci scorburoși.

UN CINIC

Treceà semeț între baionete, pe strada plină de lume. Un tânăr voinic, în haine și'n atitudine de derbedeu. Nici vorbă de stânjenirea, de de rușinea, de capul plecat al arestaților, când trec în văzul tuturor. Cu o mână în buzunar și cu cealaltă mânuind țigara el treceà, urmărit de privirile mulțimii curioase, într'un pas ca de paradă, trufaș, înfipt, cu gâtul încordat într'o mândrie cinică. Șapca povârnită pe o sprinceană și privirea-i de o seninătate inconștientă, parcă spuneau : uitați-vă, eu sânt temutul hoț cutare ! Treceà semeț, și baionetele sclipiau înaintea și în urma lui.

Iar din mulțime, unii, minunați de bravura lui, îl petreceau cu admirare ; alții, interziși de cinicul său eroism, rămâneau pe gânduri...

Priveliștea erà evocativă. Ea rechema în

minte alaiul nesfârșit al acelor bine plasați cari, prin fapta lor fără mustrare, sânt frați de cruce cu trufașul dintre baionete. In automobile și 'n echipagii luxoase, ei trec solemni cu păr cărunt sau fără păr cărunt, cu o seninătate sfidătoare, mândri de misiunea cinică pe care li-a încredințat-o, în această lume îndelung răbdătoare, maiestatea sa cleptomania. Ei știu că numele lor infam trece pe buzele tuturor ; dar cunosc psihologia acestei mulțimi docile. Din mijlocul ei, surprind priviri care-i urmăresc cu admirație și cu invidie și care parcă le spun : „Bravo vouă ! Sânteți inteligenți, sânteți puternici, știți să operați, știți să trăiți. Lumina zilei cade pe faptele voastre tâlhărești. Ce vă pasă ! Voi sânteți eroi în felul vostru și știți că noi, mulțimea, o parte vă admirăm cu pismă, cealaltă se mai revoltă uneori, dar fiți pe pace ! Revolta ei e un foc de paie : trece repede. Ori noi ori ei, — oamenii în genere sânt lași. Deaceia, voi, admirați ori huiduiți în gând, niciodată nu veți ajunge între baionete. Deși, după unele formule care se chiamă legi morale, ați merita-o cei dintâiu".

SFÂRȘIT DE EPOCĂ

Sodoma și Gomora, nebune cetăți arhaice, scufundate în neant, defăimata voastră faimă străpunge timpurile și pătează virtutea epocei noastre. Văd templele voastre pângărite. Pe altare fumegă jertfe păgâne. Miros de carne friptă îmbată idolii de argilă și viteii de aur. Ca într'un furnal modern, dogorește jăraticul în pântecele de aramă al lui Moloh. Aruncă prunci în gura lui căscată, țipetele se înnecă în flăcări și 'n fanfare de chinore și chimvale, micile trupuri se topesc în vâlvătaie ca niște fulgi de zăpadă. Sodoma și Gomora, bărbații voștri au uitat pe Iehova. Fecioarele voastre se vând trecătorilor în dumbrăvile Astarteei. Văd străzile voastre pe care gâlgâie gârlele desfrâului ; sufletele sfetnicilor voștri sânt mlaștini cu miasme putrede care otrăvesc aierul. Proorocii

vă încolăcesc fulgere şi blesteme pe creştete. Sodoma şi Gomora, de-aţi fi avut zece drepţi în faţa lui Iehova, zidurile voastre ar fi trăit cât numele vostru. Dar v'aţi cufundat în neant. Şi nici un profet n'a plâns ieremiade pe prăbuşirea voastră.

Căci dacă sânt sfârşituri care doboară cu tristeţea lor, sânt şi de cele care smulg un suspin de uşurare.

Iată-ne stând la căpătâiul unei epoci. Un vechiu regim de viaţă, în arterele căruia Gomorenii şi Sodomiţii şi-au pompat patimile lor, e pe moarte. In aier pluteşte un sfârşit uşurător. E ceva ca un amurg al zeilor olimpici. Se pare că, undeva un templu se clatină, crapă şi se prăbuşeşte, iar idolii, cari patronau maiestoşi pe frontispiciul lui, vor rămâne înfundaţi supt grămezile de moloz. O tânguire se suie din dărâmături şi trage-a moarte pe ruine. E un sfârşit în aier şi 'n sufletul tuturor o limpezire. Un adânc suspin de mântuire se smulge din inimi. Sodoma şi Gomora, nebune cetăţi arhaice, înnecaţi-vă cu patimile epocei noastre în marea de smoală şi pucioasă! O stingere de amurg fumegă în spaţiu. Iar din umbra crepusculară, scuturându-şi penele de praful ruinelor, stoluri de speranţe tinere îşi ieau zborul către răsăriturile viitoare.

CORBII

Cunoaşteţi tabloul vestitului pictor rus Vereşciaghin, întitulat „Războiul"? E o piramidă enormă clădită, în loc de cărămizi, din albe cranii omeneşti. In mijlocul pânzei se ridică această grămadă în stil egiptean şi te priveşte fix, lugubru, prin miile de orbite negre ale scăfârliilor goale. Parcă nefiinţa însăşi, teribilul Faraon al vieţii, domnind ca o mumie înlăuntrul piramidei, te ţinteşte prin rotocoalele acelea de umbră deşartă, dintr'o dată cu o căutătură multiplă, care spune totul pentru că nu spune nimic. Dar, iată, văzduhul se întunecă şi aierul se umple de un foşnet sinistru de aripi: un stol imens de corbi se roteşte de-asupra şi încununâ monumentul morţii cu o înfricoşată cunună funebră. Auzi parcă ţipătul lighioanelor flămânde, croncănitul pliscurilor prădalnice, simţi adul-

mecarea stârvurilor; miile de ghiare crude stau gata să se înfigă și să sfâșie. Oroarea groaznică se zbârlește din tot tabloul, te străpunge cu sulițile fiorilor și te răspinge, te îmbrâncește îndărăt.

Dar eu aș vrea se vă țintuesc cu ochii holbați în această priveliște pe voi, toți cei fără pic de respect față de suferința omenească: pe voi, speculanții tuturor constrângerilor de care e torturat poporul acesta; pe voi cari, nu îndoiți, nu înzeciți, ci însutiți și înmiiți prețul lucrurilor, din patima de a vă îndopa cu bancnote; pe voi cari vă ridicați socluri din pietrele cu care ați izbit; pe voi cari prădați tâlhărește după paravanele convenționale; pe voi cari comercialisați moaștele și zdrențele; pe voi, precupeții și negustorii tuturor nuanțelor, cari, cu ghiare și pliscuri prădalnice, sfâșiați mărunțaiele lui Prometeu înlănțuitul. Recunoașteți-vă în corbii lui Vereșciaghin, voi, corbii nenorocirii omenești.

STATUI

Pribegia ne-a învățat să cunoaștem și să iubim cetatea arhaică a Iașilor. Pentru ochiul pios care caută urmele luminoase ale marilor înnaintași, e ca o carte de istorie ce, cu fiecare ulița, îți deschide altă pagină, e ca o epopee de avânturi ale iubirii de neam, de bărbăție și de jertfă. Printre pecinginile care l-au pângărit, trecutul răsuflă la fiecare pas; în biserici el șoptește misterios, pe piețe vorbește în limba de bronz a statuilor. Ștefan-cel-Mare, Miron Costin, Cuza-Vodă, Kogălniceanu, Alecsandri, figuri legendare, ce s'au ridicat din însăși inima acestui popor și au încremenit în aramă pentru inima lui. Veacurile vor trece și vor cădea moarte la picioarele lor, ca niște vrafuri de ramuri veștede.

Cetatea Iașilor, cetatea statuilor își are în [illegible] M. Codreanu poetul ei, poetul Statuilor.

Când treci, legănând în minte un vers de cucernicie pentru strămoşi, ulițele se umplu de o lume străină care îți aduce amintirea dureroasă a Bucureştilor. Câtă deosebire între monumentele celor două Capitale! In București modernismul prozaic a mediocrizat până şi însemnătatea artei statuare. Spiritul de partid şi-a scos celebrităţile din club şi le-a cocoţat pe socluri de marmură.

Acolo faimoşii şefi politici au înţepenit cu braţele întinse, cerşind trecătorilor o veneraţie pe care nimeni n'o poate da. Oameni ai zilei, gloria lor s'a veştejit cu ziua care a trecut, şi ei au rămas goi de semnificaţie ca un peţiol de pe care s'au desfoit petalele. Prezenţa lor stânjeneşte spiritul public. Recunoştinţa familiei şi a prietenilor e foarte potrivită în cimitire. Aierul larg al pieţelor convine numai uriaşilor cari stăpânesc veacurile. Condiţia monumentelor naţionale e ca eroii să fie represintativi ai unui neam întreg şi imortalizarea lor să nască din iubirea pioasă, din nevoia neamului însuşi de-a şi-i avea mereu de faţă, măreţi şi elocvenţi îndrumători. Iaşii au respectat acest principiu de artă educativă, şi statuile de aici au farmecul străbătător al glasurilor ce se aud peste noianul anilor.

CERCETAŞUL

Are trei clase de liceu, ochi plini de vioiciune, răspunsuri agere şi reflexiuni neaşteptate, ca de om trecut prin multe, înnainte de vreme. Când zâmbeşte, zâmbetul lui se moaie în amar şi se pierde în cutele obrajilor, iziniţi de necazuri. Povestea lui, — una şi aceiaşi a tuturor pribegilor. A umblat din sat în sat, din oraş în oraş, îndeplinind fel de fel de sarcini care se bat cap în cap. Ca *Simplicissimus* al lui Grimmelshausen, în aventuroasele zile ale Războiului de treizeci de ani. La spitalul unde voia întâmplării l-a lăsat în toamnă, face slujbă de „cercetaş". Asta însemnează, adeseori, ordonanţă sau servitor ca oricare altul.

Doamna directoare, privind cu neîncredere largile haine soldăţeşti uzate pe care tânărul licean le-a purtat cu abuz, l-a primit cam cu

greu și i-a hotărît ce are de făcut : curățenie pe sală și planton la biroul dumisale. Dimineața, cu mânecile suflecate, el șterge geamurile și lustruește cu țolul umed podeaua de ciment. Uneori i se ridică un nod în gât : acasă, la părinții lui, lucrurile acestea le face servitoarea. Dar gânduri liniștitoare îl mângâie repede : orice-ai face în vremuri grele, e bun făcut când e pentru țara ta. O, Doamne, de-ar puteà să se împace la fel și când e de planton ! Două ceasuri pe zi trebuie să stea smirna lângă birou, să-și înghită revolta și nerăbdarea, în timp ce un glas lăuntric îi repetă comparația umilitoare : „ca un câne la ușa stăpânului". Când lucrează doamna directoare, trebuie să fie o liniște desăvârșită. El are grija să recomande cui trece pe sală să calce în vârful picioarelor și să vorbească șoptit ca să nu tulbure înnaltele gânduri patriotice ale nobilei femei sau veselele convorbiri în care limba românească biruie pe cea englezească ori franțuzească numai când i se dau lui ordine. Dar, auzi ! Clopoțelul a sunat.

Mâna parfumată îi întinde un teanc de plicuri intime cu adrese pentru cele patru puncte cardinale ale orașului. Le iea și pleacă în fugă. La întoarcere, prânzul, pentru care trudește și el aici, s'a dat de mult. Lui, ca totdeauna, i-au rămas fărâmăturile. Flămândul le strânge și,

cum nimeni n'are grija lui, cugetă cu desnădejde la povestea evanghelică a fiului risipitor care, slugă la străini, mânca roșcovele porcilor și suspina după bunul traiu de-acasă. Aceiași soartă, și nicio vină. Ba poate cetitorul, care nu se mulțumește cu o simplă poemă în proză, ar găsi că înnalta nobleță găunoasă umilește cu lipsa ei de bun simț ce e mai gingaș într'un suflet omenesc.

Poate !...

DASCĂLUL

Șt. Pop.

In dimineața rece de Octombrie, el trece cu ochiul oblojit în vată și în tifon : i l-a îmbolnăvit aierul otrăvit de gazele germane și umezelile unui an trăit în hăul zdruncinat de bubuiri crude al naturii. Robustul căpitan de artilerie păstrează încă spiritul prietenos, cumpănit și ironic al dascălului de limba românească din vremuri așezate. Trecut prin tot val-vârtejul ursitelor noastre războinice, nimic nu s'a schimbat în echilibrul sănătății sale sufletești. Suflul acela de răscolire a tuturor pornirilor, care din tăcuți și cuminți a făcut pe unii guralivi și flecari, nu l-a atins. Despre cele mai grozave lucruri în care își are și dânsul partea de sudoare sângerie, îmi vorbește în trei cuvinte simple și măsurate. In toamna tristă a retra-

gerii, când atâta armament se risipea în urma unei oști nenorocite, l-am întâlnit într'un popas și mi-a arătat bateria lui neatinsă: „Un streang nu m'am îndurat să las nemților". Astăzi îl văd după Nămoloasa și Mărășești. Tonul de autoironie în care își învăluie povestirea, îți taie orice cuvânt de laudă. El știe să-și ascundă personalitatea sub înfățișarea firească a lucrurilor, care s'au întâmplat așà pentru că așà trebuia. Și-l văd cu ani în urmă, profesor de limba maternă al adolescenței noastre. Viță de ardelean, dânsul aducea în mijlocul nostru, nu numai o bogăție de cunoștinți cristalin sistematisate, ci inima aceia care a vibrat în Gheorghe Lazăr și care ridică o lecție la însemnătatea unei predici apostolice. Teoriile cenușii și fragmentele cărții, el știà să ni le înverzească și să le întregească cu actualitatea în tot ce avea mai semnificativ pentru educația noastră națională. Poeții tineri ajungeau la noi prin mâna lui. Ardealul, înfățișat în marii lui dascăli de neam, printr'însul l-am cunoscut întâia oară.

Nu din discursuri care aprind tinerețea schimbătoare, ci din cuvântul care învață prin clarul său realism și emoționează prin poesia fără greș aleasă; și, lecție cu lecție, el prindea firele dragostei noastre și le țesea în pânza ideii celei

mari din care s'a făcut flamura de luptă a generației noastre.

Azi lucrurile acestea de școală îmi apar într'o lumină de sfântă seriositate. Intre zidurile seminarului ni le vorbiai dumneata, căpitanul. Dascălul de altă dată a schimbat catedra unei idei cu fapta unei baterii.

Căci e un fir de naștere între norii plutitori în slava cerului și râurile ce aleargă pe pământ, cum este unul între vorbă și faptă.

De aceia, când tunurile pe care le comanzi își asvârl ghiulelele către Ardealul iubit, traiectoriile lor de foc ți se par tot așà de mărețe ca și versurile luminoase ale lui George Coșbuc.

TINERET NOU

Tânărul rănit din care Bernstein a vrut, în ultima lui piesă de teatru, să facă eroul tipic al tineretului războinic, spune pe patul de moarte un cuvânt de preț. De departe, din fundul tranșeelor, lucrurile îți apar în lumina adevărului. Suferința și răspunderea, care apasă pe umerii tăi, simplifică totul, te ilumineză și-ți ascut gândirea ca să despici lucrurile până în inima lor ascunsă. Ușurătățile și nimicurile stilisate, ingredientele artificiale care alcătuiau,— tencuieli burdușite pe un zid de stâncă, — aparența mincinoasă în care aveai amăgirea că trăiești, — toate se deslipesc și cad; dar rămâne în picioare *esențialul*, stânca goală, aspră și poruncitoare a vieții. Înțelegi atunci că a trăi însemnează, nu dreptul de a te bucura, ci datoria tragică de-a munci.

Mărturisirea aceasta înnălțătoare, pe care am parafrasat-o, o culegem de pe buzele oricărui luptător și o vom ceti în toate însemnările de război. In cuvinte măiestru așezate ori în frânturi stângace de frasă, ea răsfrânge același lucru minunat : iluminarea lăuntrică, convertirea morală, credința tânără și proaspătă în viață, în caracterul generos al vieții care dă mai mult decât cere. Vremea normală parcă decolorează cu monotonia ei acest caracter esențial al vieții și ne abate ochii după tremurări sclipitoare lăturalnice. Tânărul asistă ca la o petrecere de sărbătoare și, din veșnica tragedie a lui Faust, el, legănat de muzica ispitelor, reține pentru dânsul doar șiragul de perle și părechea de cercei cu care se poate seduce o Margaretă.

Războiul zguduie, dărâmă și simplifică; el, marele educator, marele moralizator, îți dă înțelesul adevărat, inima lucrurilor, înnalta noblețe de a fi om. Pentru că om adevărat, mai-presus de clasificațiile biologice, om — cunună a creației, vei fi numai în măsura în care vei simți pe umerii tăi *o menire* de bine pentru semenii tăi. Și, până la anexiunile de pământuri scumpe ce ni se vor hotărî la masa verde, războiul ne dărueste această neprețuită anexiune morală : un tineret redat adevărului vieții.

NEGUSTORAȘUL

Nici cincisprezece ani n'are băiețașul acesta rumen, voinic și isteț lucru mare. Bine îmbrăcat, bine încălțat. Și e refugiat. N'are mamă, n'are tată, n'are pe nimeni. E singur singurel. Dar cine-ar crede că obrajii lui i-a înrumenit pâinea dela cantină, se 'nșală ; cine-ar crede că hainele și ghetele i le-a dăruit vre-un boier milos, iar se 'nșală. Nu vreau să zic că suflete darnice nu s'ar mai găsi ; dar el n'a cerut nimănui nimic. Vedeți, e altceva : el e negustor. Da, da ! Copilul acesta pribeag e negustor. Când, după vâlvora bejeniei, mulți s'au trezit, ca dintr'o beție, singuri pe lume, unii și-au căutat un stăpân, alții un regiment, cu care ei băiețandrii, au mers și 'n foc; el a rămas de capul lui și s'a apucat de negoț. Capital avea cei patruzeci de lei dela mama de-acasă. Mintea lui

ageră a înțeles că lucrul era foarte simplu: cumperi de unde e mai ieftin și vinzi la Iași mai scump. Marfa ți-o duci, băiete, în spate, că doar ești voinic și zdravăn. Și socoteala nu l-a înșelat. Poate nu vă vine să credeți că astăzi are șase mii de lei. E o sumă prea serioasă față de copilăria lui. Dar cine se 'ndoiește, să-l caute și să-l întrebe. Eu l-am întâlnit întâia oară târguindu-se cu cineva pentru niște miere adusă chiar de el din Rusia. Prețul ce i se oferia, i se păreà prea mic. Și, când glasul lui copilăros rostià cu o gravitate de patron inalterabil: „Nu-mi convine", îți venià, ori să rîzi, cum rîdeau mulți gură-cască, ori să-l admiri, cum făceau puținii cari-l înțelegeau. Căci îți cade negrăit de drag negustorașul acesta precoce, atât de cutezător și de priceput. E fecior de român neaoș, și tocmai pentru asta e o raritate. La noi, părinții caută să-și vadă copiii cel puțin funcționari și profesori și prea adesea țin să le vîre cartea în cap, cum ai vîrî odgonul corăbiei prin urechile aculuì. Și iată-l pe acesta, rămas de capul lui, s'a apucat de negoț, i-a prins gustul de mic și, fiți siguri, negustor are să rămână. Secretul? Nu cumva, liber de voința tirană a familiei, care ar fi scos din el ce nu era să fie, și-a ales singur și fericit meseria în care este el însuși?

RĂBDARE

Mi-a rămas în minte un șir de care poposite în stradă, în fața unei autorități oarecare. Oameni veniți de altunde cu însărcinare să încarce de aici lucruri care trebue acolo. Ei au hârtii în regulă, și lucrul lor, foarte limpede, se poate îndeplini într'un ceas. Cum i-ai văzut de dimineață, așa ai să-i vezi după prânz și tot așa mâine de dimineață și mâine după prânz. Cu o răbdare de resemnați, ei așteaptă zi și noapte în stradă, în frig și în ploaie. Boii lihniți de foame picotează lângă juguri și cu boturi flămânde, mizdresc cele din urmă ștremeleaguri ale cocenilor de porumb, ca niște săraci cari își legumesc coaja de pâine uscată a prânzului. Merindea, și-a oamenilor și-a vitelor, s'a isprăvit din ziua întâia. Și ei rabdă fără să cârtească și așteaptă clipa norocoasă când, în sfârșit, cei din lăuntru, cei de sus, „cei mari" se vor milostivi să arunce un ochiu resolvator

și peste hârtiile lor. „Cei mari“ din lăuntru nu sânt, adesea, decât mici slujbași, modești slujbași cari, cu ifosul lor răstit, capătă în mintea omului simplu proporțiile unei mărimi indiscutabile. Ei sânt totdeauna foarte ocupați când e vorba să te servească : îți măsoară înfățișarea rustică de sus până jos, și li se pare că s'ar umili răspunzând degrabă lucrului pentru care ai venit. Apoi, vârându-și nasul în hârtii, te poftesc să ieși, cu o importanță grea în cuvânt: „Acuma nu se poate. Așteaptă !“. Tu, biet om supus și ascultător, ieși în stradă, dai ocol carului și boilor flămânzi și — aștepți. In vremea aceasta „mărimea“ din lăuntru e foarte mulțumit. Din clipa când te-a amânat, un val de autoritate s'a ridicat în capul lui îngust, și gândul că de el atârnă cineva îl furnică delicios prin creier.

E o plăcere diabolică să-ți exerciți „autoritatea“ asupra altora. Ridică-te în sus, pe scara ierarhiei, și o vei găsi pretutindeni, căci supt însuși veșmântul pompos al înaltei forme oficiale lucrează adese ori, disimulată, mentalitatea micului slujbaș. E unul din isvoarele răului social această inconștiență în întrebuințarea puterii. Și suferința pornită de acolo, se coboară treptat, cu răsunete multiplicate, până la boii răbdurii cari așteaptă pe drumuri, flămânzi în ploaie și frig.

FLĂMÂND

La un colț de stradă, o femeie nevoiașă vinde boabe de porumb coapte : floricele albe ca spuma laptelui. Mirosul care se desface din sacul vânzătoarei se răspândește cald și dulce în aierul sever al dimineții și ispitește pe trecători. Oameni cum dă Dumnezeu se opresc sgriburiți și se fac pâlc împrejur. Unul, mai puțin îndrăsnet stă la o parte și așteaptă și el să-i vie rândul. Mă uit la el cu dinadinsul. E îmbrăcat ca pe văile Munteniei, în hainele vechi în care a plecat de-acasă acum un an, în ceasul cel greu al urgiei. Și fața lui, galbenă de gălbenare, suptă ca a unui mucenic bizantin, arată încrustat în crețurile ei veștede războiul tuturor suferințelor și nevoilor. Așteptând își mută greutatea trupului — câtă o mai are, — când pe un picior, când pe cellalt și cu greu își poate păstra cum-

până staturii. Cu degetele firave și nesigure de frig scotocește într'o legătură și isbutește să prindă în sfârșit două hârtioare de câte zece bani. Așa! Cu ele în mână, e parcă mai hotărît, mai îndrăsneț. Și aruncă un ochiu atât de jinduit după floricelele albe și mirositoare care se tot vântură din sac în buzunarele cumpărătorilor! Vânzarea se urmează și în graba ei, o boabă albă, plesnită și mare cât o floare de chiparoasă scăpă și căzu în noroiul trotuarului. El n'o lăsă. Se frânse, o ridică, o suflă cu grije pentru a o șterge și o vârî între buzele înălbite de mizerie.

Atât a fost. Dar eu aș fi vrut să fiți acolo lângă el, voi cari rupeți încă pe mesele voastre franzela cu miez lăptos și voi cari murmurați împotriva mălaiului de două ori pe săptămână. Să-l fi văzut pe acest flămând pribeag ridicând o floricică din noroiu și să fi înțeles din acest fapt simplu și duios cât prețuește un bob de porumb în ochii celui care l-a produs cu trudă și nu-l mai are.

ORDONANȚA

In ritmul rar al goarnelor, trece un car mortuar. Pe capacul sicriului, un chipiu cu trese ofițerești. Nu se văd coroane, nu se văd jerbe de flori; nici o panglică nu-și flutură în vânt regretele scrise cu negru. După sicriu, nici tată, nici mamă, nici logodnică, nici frați, nici surori, nici prieteni. Rudele vor fi departe în pământul încălcat, camarazii vor fi pe front. In urma carului, singur singurel, în haină ponosită, cu capul înfundat în tristețea pierderii, — ordonanța lui. Credincios își petrece ofițerul până unde se petrece cu trupul. După mortul singuratic, el rudă, el prieten, dureroasă trăsătură de unire între cei ce lipsesc și cel care va lipsi pentru totdeauna.

TACTUL POLITIC

Cine și-a făcut din trebile publice o profesiune de profit, ca oricare arendaș ori samsar de grîne, cultivă metodic ceeace se chiamă, atât de pervertit, „tactul politic“. Acest tact politic, care poate fi și un talent rafinat, stă în *a se menține*. Scrupulurile morale? Baloane de săpun. Marea chestiune este: oricum te-ar clătina și te-ar răsturna valurile evenimentelor, să cazi în picioare. Și profesionistul politic stăpânește o măiastră echilibristică felină.

Dar astăzi, pe cât se pare, vremile se ridică tirane de-asupra omului și amenință să-l strivească. Ziua de mâine? Cine știe ce față îi va da puternicul suflu de premenire a lumii! Deci, un moment de calcul! Prevederea pune în funcție „tactul politic“. Și iată-l! Dar cine l-a văzut în Bucureștii de altădată nu e ușor să-l recunoască. Pe-atunci trecea superb, umflat de suficiență oficială. Era un eveniment când, din

zborul automobilului, își îngăduiă să răspundă unui salut. Cap de instituție publică, organismul lui sufletesc, îmbibat de venin ca un burete, otrăvia până departe ramificațiile subalterne. Acum trece zâmbitor și familiar. Cuvinte mieroase i se preling pe buze. Își scoate pălăria în dreapta și'n stânga. Te oprește în drum, îți strânge mâna, te reține. Intrebările lui prietenoase ți se strecoară în suflet ca apa printre degete. Și, în concluzie, glasul lui se ridică profetic, gestul îi joacă apostolic; mirajele vremii viitoare îi lucesc în vorbe ca o gușă multicoloră de porumbel. El, cel cu conștiința anchilozată, predică renașterea morală. Zeul căzut își caută nemurirea. Tinere, în al cărui suflet clocotește visul cel mare și sfânt, nu te mira de familiaritatea aceasta subită; nu te măgulì de laudele cu care proslăvește isprăvile tale; nu te fermeca de cazaniile lui pseudo-inspirate. Fii cu ochii în patru! In mâna care se lasă mângâietoare pe umărul tău voinic e „tactul politic" ce cată să te vrăjească, să te orbească și să te încurce în plășile diabolice ale dominației lui. Mândria ta morală, superba ta tinerețe s'o lași prinsă ca mușteleîn pânza de păianjen? Fii tare; fii tu însuți. Și uită-te bine pe buzele predicatorului: de câteori și-a uitat vulpea fulgii pe bot!

FLĂCĂIANDRII.

I-am întâlnit rătăcind pretutindeni. In Noembrie, trenuri nesfârșite îi smulgeau din uciderea țării cotropite și, clae peste grămadă, deasupra vagoanelor, îi vărsau dincoace, în ceastălaltă parte de pământ care geme de înghesuiala nenorocirii. Azi pribegesc, copii ai nimănui, risipiți pe toate drumurile Moldovei. Gheba lor subțire, aruncată pe umeri în fuga de astă toamnă, s'a sfășiat și prin încălțămintea lor aproape iluzorie ies adesea degetele degerate. Sfioși bat la poarta orașelor care de mult nu mai pot primi. Cu ochii grei de jale și desnădejde, se întorc în neștire, spre sate necunoscute. Pași înceți întovărășesc gândurile nehotărîte ale celor cari nu mai au în mișcări preciziunea țintelor limpezi. Pe depărtate cărări pierdute în omăt, în pustietatea câmpurilor albe,

i-am întâlnit sgriburiți, flămânzi, mereu în căutarea unui prag unde să-și plece capul. Ningea și ei apăreau fără veste aci, aproape, cu sdrențele împodobite de gluga fulgilor reci, ca să dispară iarăși, — năluci triste trecând dintr'un necunoscut în alt necunoscut, — în cenușiul fluturător al ninsorii. Nici ei nu mai știau de unde vin și încotro se duc. Cine să-i întrebe? Cine să le spună și lor o vorbă bună? Fiecare, închis în sine însuși, își gustă picătură cu picătură amarul și suspinele. Și de n'ar mai fi sfiala aceea a omului de la țară, cinstit și nedeprins cu mila altuia, ei n'ar fi poate atât de stângaci, atât de tăcuți, atât de neîndemânatici. Când aveau același drum cu noi, puteau să meargă cale lungă alături, înghițind în gol, cu ochii la pesmeții înghețați din traista ta, fără să îndrăznească, fără să poată cere.

Prea mari ca să poată atrage îngrijiri ca pentru copii, prea fragezi ca să poată răspunde supremei datorii a vremii, stânjenitori oarecum în ochii unora, ei scapă acelei purtări de grijă care, coborînd o clipă asupra lor, i-a smuls de sub unghiile sângerii ale fiarei și i-a lăsat pe potecile libertății, gata să-i strivească ea însăși.

Flăcăiandri îmbobociți, mândrețe în pârgă a satelor tăinuite în văi de umbră și ocolite de dealuri scăldate în soare, ei au crescut în tihna

patriarhală de acolo, fără să cunoască lumea, cei mai mulți dintre ei, mai departe decât hotarele moșiei unde, alături de părinți și de plăvani, s'au deprins cu munca trudită și spornică a tuturor înnaintașilor. Azi, în cutreierarea nepoposită, țara întreagă au așternut-o sub picioare și, cu fiecare pas înnainte, au început să învețe că moșia satului își întinde răzorul peste sate și alte sate, mai departe și mai departe, până acolo unde se curmă asemănarea celor ce grăiesc aceiași limbă, doinesc acelaș nenoroc și leagănă aceleași nădejdi.

Țara, imaginea materială a Patriei, se răsfrânge în sufletul lor și, lărgindu-l cu tot spațiul ei clocotitor de sbucium războinic, îl umple de sentimentul întinderii și al încrederii într'însa.

Realitatea aspră de care se isbesc la fiecare pas, constrângerile chinuitoare pe care le îndură, vor avea asupra lor înrâuriri oțelitoare. Vor ieși mai ageri, mai siguri de sine, mai îndrăzneți în fața lucrului nou, acești flăcăiandri nevoiți să-și plătească zburătura de pâine cu truda brațelor, înnainte de vreme. Și dacă din ceeace văd, culeg o întregire sufletească, vor căpăta o minunată împuternicire din ceeace își amintesc.

De atâtea ori, în calea lor fără adăpost, își

vor fi amintind satul cu viața lui toată, casa cu mirosuri de busuioc, cu strășini de șindrilă sub care spânzurau cuiburi de rândunele, ograda cu plăvanii domoi și vatra, mai ales acea vatră caldă care strângea seara împrejurul ei pe casnicii pașnici, ascultători de legende cărunte și împlinitori de datorii vechi. Obiceiurile sărbătorilor mari, horile duminicale, hoinărelile pe colnicele pădurii în frunzele căreia vor fi simțit de atâtea ori fremătând sufletul haiducilor de demult, vor fi revenind în nostalgiile lor de copii înstrăinați pe drumuri crude. Smulgerea aceasta din puternica obișnuință a copilăriei va ridică în mintea lor, viu și strălucitor ca aurul, prețul lucrurilor pe care nu le mai au, azi când își surprind neostoitul dor lipit de ele. Și când pacea Domnului își va coborî iar odihna pe pământ, ei se va întoarce iar la vetrele pierdute, ducând cu dânșii învățătura de jeratic și de vijelie culeasă din colindările prin țară și se vor simți mai adânc înfipți, prin tainice rădăcini, în țărâna scormonită de hărnicia lor. Tradițiile pe care se razimă viața națională vor căpăta o nouă valorificare prin acești flăcăiandri pribegi, în cari îmbobocește așa de dureros țara de mâine.

UNUL, CA MII

Lui M. Eftimiu.

Cât de puternic te-a turnat natura în bronzul tinereții tale! Nu mi-am închipuit că atâta vigoare s'ar lăsa supusă vre-odată îngrijirilor hirurgicale. De sute de ori obuzele, pe care azi le cunoști așa de bine, au ocolit respectuos această mândrețe fizică în vijelioasele lor curbe aeriene. Dar unul obraznic a mușcat adânc, flămând ca un teuton, din mușchiul piciorului tău. Mă uit cu prietenie înduioșată la tine. De-a lungul culuarului, luminat palid de ziua iernii, tu vii încet, sprijinindu-ți convalescența într'un baston. Prisosul tău de viață, jignit de cele două cârji de mai nainte, le-a aruncat ca pe niște lucruri netrebnice. La urma urmei, bastonul are în sine ceva cavaleresc, și asta știu

că ți-a plăcut întotdeauna. Te apropii cu zâmbetul moale al celor cari au suferit. Și locotenentul acesta șchiop și liniștit ești tu, nesinchisitul exuberant de viața nepăsătoare și sglobie din Bucureștii răgazurilor dispărute. Pe atunci zilele în scurgerea lor egală îți picurau bucuriile lor aceleași, grija ta nu depășia orizontul unui amurg, și gândul tău nu se cobora mai adânc decât apa aceia, subțire și comună, pe care o sorbiai laolaltă cu miile de semeni ai tăi. Te cunosc așa de bine, dar nu te mai recunosc. Ce putere minunată a schimbat veselia ta în meditație și oarecare ușurătate orășenească în gravitatea asta care intimidează? Ești tu și nu mai ești tu. Când vorbești astăzi, în tonul tău scăzut se coboară ceva sever și mișcător de serios din lucrurile acestea mari și sfinte care atârnă în aer de-asupra tuturor și sângeră înăbușit în sufletele noastre. Intre mine și tine se așează ceva tainic care întrerupe împărtășirea lină, de la prieten la prieten, și te ridică așa ca pe un piedestal nevăzut.

Ciudat lucru! Când îmi vorbești, tu nu-'mi vorbești „de sus", dar eu mă simt ascultându-te de jos, și asta mă umple de sfială în fața ta. Cuget schimbarea asta, și-o pricep. Tu vii de pe front. Tu ai luptat și te-ai distins în

rândurile oștenilor și 'n ordinele de zi. Șuere de gloanțe și ropote de ploaie, foame și sete, nopți brăzdate de obuze și zile înlemnite de ger, privegheri mute și îndrăznețe, răbdare scrâșnită între dinți, avânturi de furtuni, bețiile isprăvilor și maiestatea morții mereu vecine, toate, toate s'au amestecat în simțurile tale. Ritmul vuitor al războiului a palpitat în sângele tău aprins și te-a premenit. Vârtejuri scormonitoare ți-au vânturat sufletul și'n răvășeala lor au scuturat toată ușurătatea care făcea din tine un tânăr obișnuit. Prin larga mușcătură a ranei tale, pulsul acesta nou a împins afară rămășițele omului celui vechiu. Războiul a smuls din adâncuri omul cel serios și adevărat, pe care vremea de huzur îl adoarme în fiecare dintre noi. Tu nici nu te bănuiai pe tine însuți, ascuns în fundul ființei tale. Omul acesta nou e cel care mă intimidează 'n tine și mă umilește. Cuvintele tale au astăzi măduvă. O putere stăpânitoare morală le pătrunde. E sfânta faptă îndeplinită, care le încarcă de înțeles. Tu aduci în fața mea o mucenicie ostășească îndurată eroic întru religia Patriei.

Războiul te-a înfășurat într'un prestigiu respectabil.

Salut în tine miile de semeni care s'au

împărtășit cu dumnezeieștile patimi ale renașterii și s'au renăscut.

Iar, când această severă tărie morală se va fi înstăpânit în masa sufletului românesc întreg, grindina obuzelor vrăjmașe se va izbi de dânsul ca stropii noroiului, de ziduri.

IN HOC SIGNO...

In biserica luminată de primăvară, în fața iconostasului împodobit cu ramuri verzi, tineri pioși făceau parastasul prietenilor adormiți pentru țară. Cântece prelungi și triste alternau cu strofele de rugăciune ale preoților și melodiile lor primitive, bătrâne ca veacurile, adânci ca moartea și tainice ca minunile deșteptau în inimile noastre ecouri de tristețe, acea tristețe a dragostei care nu mai revine, a vieței care nu se mai aprinde, a morților cari ca umbrele peste ape, ne mâhnesc sufletul cu atingerile lor fluide. Nume scumpe, numele lor, se rosteau cu o solemnitate răspicată, și rând pe rând, fiecare dintre ele evoca pe fondul veșniciei chipul iluminat al unui prieten care, de dincolo de moarte îți trimetea prin ceața haotică un zâmbet înlăcrimat. Uneori se părea că, peste prăpastia care

ne desparte, fantomele lor iubite se apleacă și cad la pieptul nostru, cu capul pe umărul nostru, covârșite de norocul acestei mistice revederi. Închideai ochii și trăiai în farmecul îmbrățișerii acesteia a clipei noastre trecătoare cu eternitatea lor fără nume. Iar în urmă, când un glas dintre noi, învăluit de durere, a împletit cununi de laudă pe amintirea lor, ochii mei s'au oprit asupra unui băiețaș din popor care, alături de mulțimea credincioșilor, plângea prinos cutremurat pentru morții scumpi. Necunoscut și neluat în seamă el nu le știa de nume, că nu-i cunoscuse în viață, dar cu presimțirile străvezii ale copilăriei lui, el înțelegea marele fapt al jertfei ce se pomenia : morții noștri erau ai tuturor, erau morții lui, iar înțelesul lor scânteia în lacrimile lui.

Binecuvântat e plânsul inimii tale, drag copil din popor, sol al generației care se ridică ! Pe cei ce s'au dus să nu se mai întoarcă, tu cu tovarășii tăi de jocuri i-ai petrecut din ochi într'un amurg de August, când trâmbele batalioanelor, lungi cât șoselele țării, se desfășurau în tropote repezi, sub steaguri falnice și în fanfare către muntele cel sfânt, către Sionul neamului nostru. Te-ai oprit din joc cu micii tăi prieteni, cântecele flăcăilor băteau ca inimile voastre și v'ați suit pe muchea șanțului ca

să-i puteți vedea și mai departe, cum se pierdeau în praful drumului. Se duceau atât de mulți ca să se întoarcă atât de puțini ! Dar trecerea lor a ridicat în aerul amurgului aceluia o ideie mare care umplea tot văzduhul și stăpânia sufletele tuturor. Cugetul tău de copil ghicea măreția ei, așa cum ghicim, cum simțim cu credința măreția lui Dumnezeu.

Mulți viteji au închis ochii și s'au amestecat cu țărâna, dar pe urma lor mult mai luminoasă și nemuritoare ca însuși Dumnezeul părinților noștri ideia cea mare plutește și rămâne a noastră. In numele ei săvârșim pomenirea morților. Ca niște uriașe fantasme ocrotitoare, ei au trecut în împărăția legendelor. De-acolo îi chemăm cu rugăciuni ca să-i luăm martori ai jurămintelor noastre cu ideia cea mare. Pecetea credințelor noastre o punem lângă isăliturile lor de sânge. Binecuvântat ești tu, drag copil din popor, sol al generației care se ridică ! Suspinul tău întărește legământul înaintașilor tăi. Puteri peste fire de-aș avea, lacrimile tale le-aș strânge, le-aș împietri într'o inscripție de foc și, ca un alt semn dumnezeiesc din vedenia lui Constantin împăratul, aș ținti-o sus, pe cerul țării mele, să-i fie crez al biruinței viitoare !

NORI PLUTITORI

Când seceta așterne văluri veștede pe câmpuri și desnădejde în suflet, se ridică de sub linia orizontului nori grei, nori largi și în imensitatea albastră a cerului plutesc solemni și gravi, înfiorindu-i monocromia cu formele lor ciudate și nestatornice. Lucitori ca omătul, vineți ca pământul, negri ca păcura, ei se sue nepăsători și molatici până în creștetul văzduhului și leneși, trândăviți parcă de căldura moleșitoare a verii, alunecă lin de cealaltă parte a zărilor în vreme ce târăsc peste ogoarele arse de sete umbrele lor nesfârșite și fugare, pete imense de răcoare efemeră. Astfel se duc în voia vântului uscat, pentru ca a doua zi să revină iărăș cu jocurile lor greoaie și stranii de monștri aerieni. Uneori, când sosesc întunecați și strânși unul de altul, o reveneală proaspătă

cade în atmosferă și ploaia rodnică, mântuitoare, pare că stă gata să cadă.

Dar monștrii trec nepăsători ; plini de nădejde au venit și sterpi ca seceta se duc. Iar în urma lor, jos între lanurile cu foi răsucite de uscăciune, muncitorul cu brațele încrucișate, rămâne în mutenia jalnică a câmpurilor și... așteaptă pe cei ce vor veni mâine.

Și țara întreagă de muncitori urmărește cu sufletul frământat făgăduielile de împrospătare, de renaștere, care ca norii plutitori se ridică zilnic pe cerul ei dogorit de restriște. Fiecare dimineață aduce altele noi. Unele sosesc în bubuiri de tunete, altele scapără fulgere spre viitorul surâzător, altele — simpli smei de hârtie colorată pe cari unii strengari mascați îi mânuesc din sfori peste capetele naive. Făgăduieli peste fagăduieli, toate sânt făgăduieli. Dar câte se vor revărsa ca norii binecuvântați în ploi rodnice, peste pământul uscat ?

ZIUA GLORIEI

Cetatea și-a deschis porțile și alaiul domnesc a intrat, întâmpinat pretutindeni de cântece, de flori, de podoabe naționale, de aclamațiile unei mulțimi, căreia glasurile stentorilor nu i-ar fi fost de ajuns. Pierdut în marea aceasta de capete omenești, printre care curgea ca un șiuvoiu procesiunea vitejilor, — Regele și Regina biruinții, în dreapta generalul acela monumental care părea însuși geniul ocrotitor al Franței, drapelele regimentelor noastre, ca un lan mișcător de maci, unii înfloriți de curând, alții vestejiți de arsura bătăliilor, flăcăii supraviețuitorii atâtor jertfe, armate ale Franței și Angliei, întâia oară reale și palpabile în mijlocul nostru, și, împreună cu alaiul celor vii, toată evocația vechilor morminte, umbrele strămbunilor, viteji și mucenici de demult ai gândului care a biruit astăzi, veacurile neguroase ale istoriei noastre,

inundând, răzbunate și triumfătoare, calea Victoriei, — pierdut în mulțimea aceea care cântă, plângea și aclamă, simțeai cum se frământă în tine talazurile unei bucurii fără țărmuri, năvălind din tine și din afară de tine și cerând glasului tău strigătul acela uriaș care să cutremure cerul și pământul. Te simțiai covârșit și gura ta nu putea rosti decât un strop din oceanul elanului sufletesc. O, nu eram numai noi cari ne bucuram, cari cântam, cari plângeam si aclamam. Generațiile strămoșilor, milioanele trecutului, ființa întreagă de totdeauna și de pretutindeni a neamului nostru vibra, clocotea, se învăpăia de bucuria triumfului și aprindea glasurile noastre.

In ceasul acela, o țară nouă, înviată în tot ce a fost mai bun în părinții noștri, o țară alcătuită din lamura sufletului românesc își primea Regele care, moralmente, s'a crucificat pentru ea, materialmente s'a lepădat de bunurile lumei acesteia — pentru ea. Arcurile de triumf, covoarele și ghirlănzile balcoanelor, fiecare floare aruncată era o recunoaștere a biruinții prin jertfă.

Cetatea și-a primit izbăvitorii cu psalmi și cu stâlpări.

„Bucură-te și te veselește, noule Ierusalime, că slava Domnului peste tine a răsărit !".

LA UMBRA LEGENDELOR

LA UMBRA LEGENDELOR

Viața unui neam, ca să dureze și să se amplifice, n'are nevoie numai de adevărurile universal recunoscute ca adevăruri; ei îi trebuesc toate acele elemente din care să-și poată sorbi puterile creatoare, elemente care, pentru ea, n'au atât prestigiul adevărului cât al utilității. Ce sâmbure mic de adevăr obiectiv cuprind marile și căruntele legende, în adumbrirea cărora se plămădește și crește totuși sufletul unui neam! Pentru alte nații, ele pot să treacă drept minciuni goale, uneori frumoase, dar pentru poporul care, generație dela generație, le-a moștenit și le-a înflorit mereu, sunt utilități veșnice, întrucât sufletul care le-a zămislit se regăsește în ele și, prin puterile lor neguroase, își exaltă desvoltarea.

Când înfocații cărturari ardeleni și-au adân-

cit cugetul în abisul trecutului, au găsit în negura lui o rază firavă de lumină, i-au făcut loc și, în prezența dușmănoasă a veacului lor, au aprins din ea o vâlvătaie uimitoare : latinitatea nobilă ! Poporul nostru li se descoperea ca o lamură pură din inima Romei, esențial și exclusiv romană. In felul lor, ei au depășit limitele adevărului istoric obiectiv și din acel moment au înlesnit, fără să vrea, o legendă. Dar a lumina proectată de ea peste somnul milenar al acestui neam, sufletul românesc înfășat, ca o mumie, în giulgiurile slavismului și ale grecismului, s'a deșteptat, s'a pipăit pe sine însuși, s'a regăsit și a ajuns la conștiința propriei lui ființe. E marele folos prin care legenda de aur a latiniștilor s'a îndreptățit.

Serbia, țara tradițiilor, a trăit până astăzi la umbra uneia din cele mai frumoase legende naționale. Neîntrecutele ei balade preamăresc pe un erou simbolic : Marco Cralevici care a trecut, ca Marcu Crăișorul, și în cântecele noastre bătrânești. Isprăvile lui războinice s'au risipit cu prisosință pe câmpia Cosovei, în vremea lui Mircea cel Bătrân. Marco a murit eroic cum a luptat, dar pentru admirația fără margini a neamului său, el era prea falnic, prea dumnezeiesc ca să poată muri. Intr'o peșteră adâncă din munți, între culcușurile eterne ale

geniilor misterioase, imaginația populară i-a așternut cu evlavie culcuș etern. De-acolo Marco, puternic și niciodată biruit, își priveghiază neamul. Sârbilor n'are de ce să le fie teamă : Marco e pururea cu ei. Din ființa lui nemuritoare se desface duhul puterii neînfrânte, care suflă peste armatele luptătoare. El luptă, nevăzut, în fiecare soldat. Din eroul străbun de la Cosovo a crescut, prin veacuri, geniul ocrotitor al nației lui.

In 1913, armata sârbească — povestește V. Berard — avea să dea un atac cetății Mitrovița unde copilărise Marco. Cetatea era cotropită de Turci. O ploaie vrăjmașe, neîntreruptă, prefăcuse împrejurimile în mlaștini putrede. Soldații înnaintau cu trudă grea. Carele cu provizii, noroite, rămâseseră cu mult în urmă. Nimeni, de două zile, nu gustase hrană. Noaptea sosi cu volburi uriașe de ploaie și de vijelie. Flămânzi, cufundați în apă și 'n noroiu până 'n brâu, picotând în ultimele pâlpâiri ale puterii, soldații veghiară până 'n zori sub ucigașa besnă a cerului. Sleirea și desnădejdea îi amorțise în preajma luptei. Zorile se revărsară, o rază, scăpată printre nori, căzu aurie pe cupola din zare : era turnul vestit al lui Marco, ce licăria profetic în tresărirea năprasnică a întregii armate. Ofițerii puseră pe cântăreți să psalmodieze

balada populară a faimosului turn. O energie răscolitoare cutremură electric rândurile.

Când această liturghie se sfârși, armatele, împărtășite cu duhul eroic, sburau peste mlaștini. Sufletele clocotiau în vâlvoarea entusiasmului... Sub seară, Mitrovița era în mâinile Sârbilor. Marco Cralevici biruise.

Astfel, meritul marilor isprăvi nu se cuvine numai prezentului. Din urma noastră se ridică în amestec de adevăr și legendă, de real și misterios, trecutul și năvălește cu o vigoare proaspătă în inimile noastre.

Ca un călător care, printr'un codru profund și străvechiu, vine de departe, cu picioarele umede de rouă și aurite de polenul ierburilor de lângă colnice, cu vestmintele pătrunse de miresmele tuturor plantelor păduratice, cu ochii scânteietori în cari s'a resfrânt jocul umbrelor și al luminilor de sub bolțile ramurilor, cu glasul tremurător ca susurul frunzișurilor și învăluit ca tainicul auit al scorburilor, desfăcând din întreaga lui făptură ceva din fiorul grozav al profunzimilor pădurii, — astfel iese la lumină sufletul unui neam din hăul neguros al trecutului. Ca din scorburile arborilor vechi, isvorăsc din legendele neguroase glasuri adânci, care împletesc în ființa noastră forțele misterioase ale vieții de mult adormite. Avem nevoie de străbuni. Inviorarea și vigoarea noastră se înmiesc prin tovărășia lor nevăzută. In pragul isprăvilor eroice, să invocăm umbrele lor fantastice, cu bărbi lungi din care se scutură țărâna mormintelor. Duhul lor ne va îmbărbăta. Să le facem pomenirea în cuvintele noastre educative, să imaginăm din fantomele lor genii ocrotitoare și să-i învăluim în prestigiul legendelor vecine cu cerul — în credința că puterile noastre sufletești cresc odată cu trecutul legendar.

Septembrie, 1916.

INTR'O BISERICUȚĂ VECHE

Bisericuța veche, la marginea drumului mare al retragerii! Te văd abia ghicită prin pânzele de ceață sură și umedă, ce se desfac pe valea Bârladului și te învăluie într'o nelămurire ciudată. Inceputul lui Decembrie scânteiază în bruma de pe luncă și închiciurează pe mustăți răsuflarea soldaților drumeți. Unele după altele în convoiu nesfârșit, cu mișcări îngreuiate de oboseala luptelor aprige, trec regimentele noastre, trec rămășițele glorioase ale mândrelor noastre regimente de astă vară. Nu cântă fanfare și nu se văd flori, vorba nu mai zboară sprintenă ca rândunica, și fețele nu mai zâmbesc cu sufletul întreg, înflorit în ele. Pe drumurile desfundate, voinicii pășesc greoi și tăcuți. Avânturile vijelioase își atârnă aripile sdrențuite pe umărul lor. Nu știu ce solemnitate gravă și mută se

desface din înfățișarea acestor războinici obosiți și-ți cade, grea ca plumbul topit, pe simțirea tremurătoare. Ea toarnă 'n tine până'n creștet un respect evlavios. Nenorocul armelor noastre sângeră în fiecare dintre noi. Picături roșii, rupte din inimă, pătează marele vis abătut din zbor.

Clopotele nu mai cadențează liniștea cerului cu chemări sărbătorești. Sfios, ca pentru vremea asta de cumpănă grea, toaca de lemn amintește călătorilor că azi e Duminică. Și iată-i obosiți, se abat din drum și intră rând pe rând.

Inlăuntru nu mai e loc. Bătrânii, femeile, copiii acestui sărman sat din Moldova se amestecă cu ostășime de pretutindeni; numerele de pe umeri arată regimente din țara cotropită: olteni vioi, dunăreni oacheși și blânzi, munteni roșcovani și vânjoși. Ochii alunecă împăenjeniți peste această mulțime felurită, dar una singură în sângele și în durerea ei. Soarta noastră, ori care ar fi ea, noi o iubim pentrucă e a noastră. Incovoiată de astă dată, ea a strâns de pretutindeni înfățișetori ai acestui popor și în clipa supremei îndurerări, ne aduce, frați până la moarte, în fața lui Dumnezeu, tatăl nostru. Ca ramuri încărcate de roadele amare ale umilinții, se 'ndoie sufletul împovărat. Iată-ne — a câtea oară, Doamne, prin veacuri? — iată-ne iarăși singuri cu Dumnezeu. Și când preotul

cărunt psalmodiază stanțele liturghiei, peste rănile noastre deschise din nou se lasă luminișuri de mângâieri calde în jocul lor de-o clipă ca jocul razelor în frunzișuri. Cuvintele înțelepciunii sfinte capătă un înțeles adânc și limpede. Rostul ei desfundă tainițele inimii omenești și trezește răsunete prelungi, tremurătoare, până în isvoarele necunoscute ale plânsului. Și toată lumea plânge plânsul în care se topește sufletul înfrânt al tuturor. De pretutindeni vine acest suflet. Din unghiurile negre și afumate de tămâia vremurilor, din zugrăveala coșcovită a sfinților cari au mucenicit pentru cei vii, din ochii ctitorilor gata la jertfe, din gropnițele celor adormiți în acelaș dor, din iarba veștedă a cimitirelor uitate, din brazdele pământului se ridică, prăfuită de pulberea trecutului, această uriașă putere de a suferi și de *a crede suferind*, care este sufletul neamului nostru. Infrângerii străvechi sângerează în înfrângerea noastră și credințe neclintite se înalță în credința noastră. Iar plânsul nostru e o descărcare a durerii obștești ce-și dă drumul, ca pe niște vaduri lunecoase, pe versetele de foc ale rugăciunii de mii de ani rostite, spre nemărginire.

O, suferință, cât de aproape ni-l aduci tu pe Dumnezeu! El se răsfrânge în durere ca soarele în apa limpede. Săraci și înfrânți, adunați

din drum pribeag, sub bolta bătrână a acestei bisericuțe de sat, noi simțim cum pe piepturile noastre obosite se lasă odihnitor Duhul sfânt. Ingenuncherile trecutului, evlaviile veacurilor ne încovoaie în clipa aceasta și cădem cu toții în fața jertfelnicului unde au ars miresmele strămoșilor. Preotul a ridicat potirul peste creștetele plecate. Un înger nevăzut atinge de buzele tuturor împărtășania puterii. Doamne, dreptatea ta nu ne va părăsi. Inima o simte lângă ea. Tu i-ai dat-o lui Ștefan când ți-a cerut-o în genunchi în paraclisul voievodal, ai dat-o vornicilor de credință și străbunilor plăieși, când ți-au cerut-o la ceasuri grele ca acesta. Lângă altarul tău sfințit de mii de ori de durerile omenești nu s'au mistuit vreodată făclii mai înlăcrimate ca obida noastră moștenită din străbuni. Tu nu ne vei trece cu vederea. Inima ne spune. Și printre norii albăstrii și mirositori ca tămâia, noi te întrezărim, tată al dreptății, legănând pe brațe ramurile înmugurite iarăș ale speranțelor noastre...

1916, Simila.

AURUL

Mântuirea pe care ni-o vrem ne-a învățat că nu se înduplecă a fi cucerită de cât cu prețul tuturor puterilor de care e în stare neamul întreg. Ca într'un organism viu, în care toate alcătuirile se mișcă armonios și complectându-se unele pe altele, în singura funcție de viață, tot așa în trupul național toate componentele forței trebuesc absorbite în același torent de mișcare lucrătoare, care să le totalizeze efectele împletite laolaltă în biruința luptei. Cine-a privit desfășurarea energiilor noastre războinice a observat însă lesne că, dintre tăriile răsucite în această încordare fără seamăn, lipsește aproape cu desăvârșire acea sbilță puternică și strălucitoare care este aurul aristocratic.

In alte părți unde generositatea este o înaltă datorie impusă de simțul civilizației și al uma-

nității, prezența aurului a strălucit cu prisosință lângă sforțarea luptătorului, lângă chinul flămândului, lângă sbaterea muribundului, transformându-se pentru toți în căldură, în pâne, în alinare.

La noi el e absent. E dezertor, deși n'a fost obligat mobilizării prin nici un decret regal. Căci singurul decret care l-ar puteà pune în mișcare este acel tainic și spontaneu imperativ al conștiinței morale.

Și doar copil al hărniciei și al trudei populare este în cea mai mare parte și acest aur care poartă în sine galbenul spicului de grâu și luciul sudorilor supt soarele de vară. Dar, vezi doamne, sunt și copii cari, ajungând de jos în mâni mai moi și mătăsoase, își uită de părinții umili cari i-au zămislit și cu brațe aspre și vânjoase li-au crescut puterile.

Aceia, sărmanii, sunt azi flămânzi pe drumuri, bolnavi și n'au spitale, degerați, și n'au opinci. Este un strigăt surd al tuturor nevoilor și lipsurilor care se ridică de pretutindeni și bate stăruitor în urechile cele mai subțiri. Statul nu poate fi a-toate-făcătorul și a-toate îndestulătorul. Iată vremea! Ascultă strigătul ei, aurule, aurule! Nu scăpa prilejul. Acum e clipa reabilitării tale. Dacă vei pierde-o, pierdută va fi pentru vecie. Căci e vremea reabilitărilor

morale. Rătăcițiii tuturor doctrinelor se întorc și se convertesc. Haimanalele tuturor drumurilor îmbracă prestigiul eroic. Defăimații tavernelor, aureola martirică. Fapta îi sfințește pe toți. Și, dacă e foarte greu de admis că la crearea bogățiilor a presidat totdeauna corectitudinea și omenia, iată ceasul când, prin întrebuințarea lor altruistă, ele se pot boteza în apele purificatoare ale moralei. Revărsarea aurului în binefaceri e singura care poate justifica patima strângerii lui și singura care-i poate da titlul dumnezeesc al jertfei.

Și e vremea reabilitărilor naționale. Călător în totdeauna peste hotare și sleit în locurile celebre ale desfătării, aurul să rămână aici măcar astăzi când îl cere poporul care l-a creat. Chemarea lui este în sânul societății românești.

N'a rămas pas din pământul țării nestropit de sângele celor mulți și buni. Și lângă potopul acesta roșu nu s'a văzut până acum picurând în destul și sângele cel albastru și subțire, de esență nobilă.

Jertfa generoasă a aristocrației engleze, bună oară, pare o imposibilitate pentru mentalitatea de la noi, care în titluri se măgulește cu asemănarea aceleia. E o absență de sacrificiu care trebuie compensată măcar în chip material. Și să nu-și închipuie că a făcut prea mult cel ce

a jertfit aur față de cel care și-a jertfit viața.

Urmăriți colectele publice: sunt daruri tot ale celor mici, de la francul săracului până la miile băncilor populare. Unde este gestul larg al „boerului“? Unde este ofranda milionarului? Vremea asta teribilă a ridicat de jos miile de eroi, dar nu ni-a înfățișat de sus nici un nume care, alături de un Vasile Stroescu sau de un Eugeniu Carada, să sculpteze în sufletul poporului basorelieful etern al amintirii și al recunoștinții. Aurul cel mult nu se mișcă. Inimile care îl păzesc cu avariție stau încă stârcite în egoism ca broaștele țestoase în carapacele lor. Să se deștepte, să se sguduie și să se grăbească. In apropiere se aude murmurul prefacerilor morale și sociale. Și se pare că în depărtări afunde trosnesc în prăbușire înnalte turnuri medievale și se înnecă în turburi valuri populare.

COPIII NIMĂNUI

Biologii, înfățișând funcțiunile sufletești ca rezultante ale funcțiunilor fisiologice, fac o luminoasă observație asupra femeilor care nu au copii: neavând norocul unei maternități reale, puterile lor creatoare sunt nevoite să rămână într'o continuă stare virtuală și atunci fondul sufletesc corespunzător maternității, acel fond generos de afecțiune al mamei față de copiii săi, rămâind închis și necheltuit, se cere folosit, revărsat asupra unei ființe, ori care ar fi ea, ori consumat într'o operă de binefacere socială. Acest fond afectiv este, poate, cel mai puternic sentiment altruist, și întrebuințarea lui se impune în chip firesc, ca o nevoie organică. El înfiază ființele pe care le sângeră. Copiii luați de suflet au cunoscut mângâierea lui în brațele unei femei străine care li-a de-

venit astfel mamă ; bolnavii și nenorociții, îngrijiți și ajutați de o mână delicată, au simțit căldura și dărnicia lui. El se deslănțuie uneori în acele mari devotamente și jertfe care ridică pe femei la înnălțimi de noblețe cu totul superioare. Dar câte odată, lipsind ideia conducătoare, acest prisos de generositate e menit să se irosească în capricii zadarnice și în pasiuni inutile. Pisici lucioase, cu ghiarele sidefate, cățeluși de rasă și de varietate, cu lațele minuțios frisate, cu strălucitoare colane la gât, absorb astfel grija și iubirea gingașă a unor doamne fără ocupație. Sunt case unde aceste răsfățate animale sunt adevărați membri ai familiei. La masă, își au scaunul și farfuria lor. Când se îmbolnăvesc, își au medicii lor și — să ferească Dumnezeu ! — agonia lor stârnește o neliniște catastrofală.

In lume, sunt titluri de glorie pentru cine le are. Pe stradă merg legănate de brațele briliantate ale stăpânei. Une ori, dacă nu calci cu luare aminte, ești primejduit să te împiedeci în lanțul scump care le târăște, roabe ale capriciului, după rochia foșnitoare.

Nu vreau să ridiculisez, oricât de exagerată ar fi ea, această iubire pentru nevinovatele animale. Vreau numai să spun că ea este cu totul deplasată. Micile bestii pot trăi foarte

bine și fără această creștere stilisată, care le face tot mai plăpânde și mai nefolositoare. E păcat de atâta risipă de afecțiune, de atâta cheltuială de suflet și de bani, vrednice de cauze cu mult mai nobile și mai trebuincioase. Astăzi, când satele și mahalalele țării sunt pline de copii orfani, cari se ofilesc în umbra mizeriei, nu cred elegantele doamne, atât de înduioșate de scumpele lor animale de lux, că aceasta e o dezerțiune dela elementara datorie omenească a milei, o lipsă de bun simț — așa de frecventă la o anumită aristocrație, — un cinism decadent sau o inconștiență față de profundele nevoi omenești, care strigă de pretutindeni ? E adevărat, există o caritate publică, constituită în societăți de binefacere. Există și o societate activă și foarte respectabilă care are grija orfanilor de război. Oricât de patriotice intenții ar avea însă, nevoile reale sunt cu mult mai mari decât puterile sale. Și apoi, într'o societate, fiecare crede că sarcina cade asupra celorlalți, așa că lucrul merge domol și neîndestulător. Ce-ar fi dacă orice om cu dare de mână s'ar simți obligat să iea pe lângă casa lui, unul sau doi din acești copii ai nimănui, atât de fragezi, atât de nevinovați și atât de nenorociți ?

E mai costisitoare întreținerea unui orfan

decât traiul unui căţeluş de soiu? Doamna care-l poartă în braţe aşa de frumos pe stradă, s'ar înjosi îngrijind de un copil fără părinţi? Mai e nevoie să spun că în aceşti muguri osândiţi să se veştejească sunt închise nădejdile, viitorul unei ţări întregi?

Mai e nevoie să spun ce operă de patriotism, de solidaritate socială s'ar face? Mai e nevoie să adaug că părinţii lor, soldaţi ai idealului nostru au închis ochii în tranşee sau în spital departe de ei, dar iluminaţi de gândul că şi pentru micuţii lor, rămaşi fără sprijin pe lume, se va găsi în neamul acesta câte un suflet care să-i înlocuiască?

BINEFACERILE

Duhul rău n'a suflat peste lume mai ucigaş ca în zilele pe care le trăim. Cu fiecare bubuitură de tun, cu fiecare rană care se deschide, cu fiecare jaf nou, cu fiecare lipsă de curând sosită, cu fiecare moarte, el se creiază necontenit, se multiplică, se întinde şi se strecoară pretutindeni, ca flacările unui incendiu. In urma lui, paragină şi bocete. Miseria 'n sdrenţe întinde braţe sleite de putere şi îngaimă nevolnică ajutor. Peste târgurile îngrămădite, peste cătunele secătuite, umbra răului cade lâncedă şi învăluie în tristeţe orfanii, văduvele, bătrânii, sărăcimea vlăguită de suferinţă.

Rotiţi-vă ochii împrejur, adunaţi gemetele, oftările şi toate jinduirile lor în inimile voastre şi întindeţi către dânşii braţele binefacerilor.

Și, în deosebi, nu vă faceți ilusii din francul pe care-l aruncați în treacăt.

E adevărat că mila n'a fost absentă. Oficialitatea a ordonat măsuri generoase. Gânduri bune s'au ridicat din public și s'au strâns în societăți caritabile. Principiul binelui lucrează, prin felurite organisații filantropice; dar spiritul pustiirii stăpânește încă biruitor. Lupta e cu mult inegală. Ce puțin isbutim să refacem din imensitățile dărămate! Nu ne dăm seamă în deajuns. Prea repede ne măgulește o ispravă care, de fapt, e o nimica toată.

Cutare cu zeci de mii în buzunar, cade în beatitudine morală că s'a iscălit cu 10 lei pe o listă de subscripție. Cutare doamnă milionară crede serios că face un sacrificiu când merge două ciasuri pe săptămână la un spital unde nu lasă nimic din averea ei. Pe altul îl împacă un simplu val de milă contemplativă, care, tocmai pentrucă numai sufletul lui o simte, e sterilă. Și astfel ne înșelăm cu propriile noastre iluzii.

Eu cred că civilizația, pe care o purtăm în sânge, — dacă o purtăm, — ne-a abătut dela ce ar trebui să fim în adevăr. Ea ne-a dat rafinăria de-a ne gusta pe noi înșine în tot ce facem. Ne-a făcut prea mult oameni și prea puțin umani. Fondul de generozitate primitivă, pe care Guyau îl socotește precumpănitor în ființa noastră, noi îl strecurăm prin filtrul individualității și facem astfel o plăcere egoistă din ce-ar trebui să fie plăcerea aproapelui. E o perversiune. Și civilizația care dă așa roade cade supt anatema lui Rousseau.

Urmăriți cum fac binele oamenii din popor. Eu i-am văzut la un spital. Un moșneag cere voie să vadă pe bolnavi. Din sală în sală, s'a uitat la toți. Când a isprăvit, și-a scos legătura din sân: 80 de lei avea și i-a dat. N'a spus nici cum îl chiamă, nici de unde este. Și-a plecat oftând.

Altul pe vremea pometurilor, oferia saptămânal două care de prune. In altă parte, unul dăruiă pentru flăcăii suferinzi ai țării sale laptele unei vaci. Avea copii și vacă numai pe aceia.

Cine șoptește acestor oameni simpli lucruri atât de minunate, dacă nu marele lor fond de bunătate nepervertită, profund creștină, prin natură, nu prin educație? Binefacerile lor țâșnesc din inimă și trec învăluite în toată sfiala și discreția lucrurilor feciorelnice. Sunt pline de înțelesul versetului evanghelic: să nu știe stânga ce face dreapta. Și au încă o însușire care le îmbracă într'o neasemănată valoare morală: miloșii aceștia vin din depărtări mari; ei *caută* prilejul binelui ce le stă în putință.

Darul lor cade cum cade de pe creangă fructul copt. Umanitatea, care palpită în sufletul lor, mocnește în adâncul nostru al tuturor de la pustnic până la ucigaș, că doar toți pornim din același isvor. Scormoniți lăuntrul tainic al inimii, și veți scoate de acolo pe omul cel adevărat, gata să se înfioare de suferințele omului ; vă veți ridica mai presus de voi înșivă și veți înțelege ironia în care ați trăit alambicându-vă faptele în rafineria unei civilizații sucite.

Poate, la vederea nenorocirii, nu vă veți rupe din lume, cufundându-vă în aburul meditației ca să deveniți Buddha ca legendarul prinț din Sakya Indiei ; dar veți avea milă, mila pe care o cere Hristos, mila care te moaie, te spiritualizează, te umanisează și, prin fapte, te răspândește în lume, cum se răspândește, prin ecouri repetate, un glas în pădure. Și. cu sufletul pregătit pentru scopuri generoase, să n'așteptați contemplativi ca nevoiașii să vă bată la ușă : cu miile se sting și la ușa nimănui nu bat. Puneți inițiativă în mila voastră. Puneți dinamismul spontaneu al acelor țărani darnici : căutați suferința. Ea e pe toate drumurile. In ochii ei arși de friguri oglindim zilnic veșmintele noastre cu freamăt mătăsos, obrajii noștri rumeni, podoabele noastre nestimate.

CUVINTE BĂTRÂNEȘTI

Cuvântul bătrânilor și fapta tinerimii condiționează desvoltarea vieții naționale. Evanghelia pune la începutul lucrurilor *Cuvântul* adică *Ideia.*

Ideia despică zariști în besnă. Ea conturează ucrur ile ; fapta le întrupează în carnea vie a realității. Intre cuvânt și faptă există raportul dintre arhitect și zidari. Și viața unui neam nu poate evolua în afară de aceste două condiții atât de strâns legate între ele. Cuvântul în funcție de viață națională însemnează tradiția împreună cu înțelesul care se desprinde din ea, adică piatra fundamentală pe care a așezat-o trecutul și pe care se razimă, adăugându-se necontenit din faptele smulse prezentului, edificiul vieții naționale.

Și, lămurită din vrafurile veacurilor moarte,

cât de frumos învie această tradiție prin rostul bătrânilor ce se ridică, sfetnici venerabili, în mijlocul unei generații creatoare. Anii cei mulți ai lor, ai cinstiților moșnegi, se prelungesc în vremurile apuse și vechile graiuri mute se contopesc în cuvântul lor.

Eu am ascultat Duminica trecută pe unul din acești bătrâni căruia darul spiritual care l-a pomăzuit îi adaugă înnaltul prestigiu episcopal.

Vorbia ostașilor suferinzi dintr'un spital, după ce el însuși ca un simplu psalt, cântase frumos la sfânta slujbă liturghisită de preotul militar.

Și le spunea răspicat că sângele pe care ei l-au vărsat în lupte e ca un al doilea botez curățitor de păcate. Și'n suferința lor de moarte, apropia pe cei jertfiți pentru victoria Patriei de martirii arși pe rug ca să biruiască învățătura Domnului Hristos.

Și-i sfătuia ca, în clipele de preget însângerat, să-și ridice inimile sus și să soarbă îmbărbătare din Puterea nevăzută și nețărmurită care lucrează veșnic deasupra noastră, dreptatea celor drepți.

Și le pilduia credința neclintită care a dat triumful neamului nostru peste trufia secolelor.

Un bătrân vorbia, și graiul său cadențat de mișcarea albei sale bărbi făcea să răsune în sufletele noastre ecouri depărtate și adânci.

Bunii străbuni ne rostiau sfaturile lor și datoria străveche se aprindea, puternică, în sângele nostru. Un episcop vorbia, și prin farmecul harului său misterios răsăriau, luminând umbra timpului cu bărbi albe cum e a lui, patriarhii seminției românești: Iosif cel-vechiu, Teoctist, Varlaam, Sava, Dosofteiu, Grigore, Veniamin, Șaguna... Venerabilii păstori ai părinților noștri ne întăriau în credința cea biruitoare.

Mă uitam la ostașii cari ascultau cum se ascultă un cuvânt episcopal, și ghiciam adânca mișcare a sufletului lor din înfățișarea gravă a chipului.

Emoțiile covârșitoare strâng fața într'o expresie aproape tragică. O mireasmă alinătoare învăluia suferința tuturor. Și'n clipa aceia, tradiția de evlavie și de dragoste de moșie trăia întreagă în ființa cutremurată a acestor oameni. Ei, cu durerea și cu tinerețea lor, fac parte din generația creatoare de azi și ideia românească, prin graiul venerabilului episcop, le spărgea negurile către un viitor luminos.

Dar câtă povară de chin și câte amintiri grele atârnă de inima acestei generații! Sunt acolo goluri deschise de ranele pe care singură revanșa noastră le va puteà vindeca. O temeinică pregătire sufletească va scutura cu fiorul ei

electric greutățile ce reţin avântul şi umple golurile cu îmbărbătare de foc. Necontenit se impune cultivarea ideii de Patrie. Căci de intensitatea ei atârnă expansiunea faptei celei mari : realizăm ceva în măsura puterii noastre lăuntrice. Tradiția cu înțelesul ei, cuvântul care merge la inimă drept tocmai pentru că este numai al nostru, pe acesta vrem să-l auzim mereu. Să picure de pe buzele bătrânilor. Să se coboare părinții cei unși cu harul divin, din paraclisele retragerii lor, și să vorbească oriunde îi așteaptă un suflet ars de sete. Noi suntem un popor cinstitor de datină și evlavios. Pe strămoșii pe care nu i-am văzut ni-i închipuim după bărbile albe ale acestor bătrâni și după chipul lor zugrăvim în icoane pe tatăl ceresc. Când ei vorbesc cu glas apăsat și potolit, nu știu ce putere tainică și familiară se desface din rostul lor și ne transformă în alți oameni —, în oamenii pe cari îi cere vremea de față.

SUFLETE SUSPENDATE

In opera ei de valorificare morală, suferința pune migala și precisiunea unui himist care desface un corp în elementele lui alcătuitoare și socotește proporția în care fiecare din ele participă la închegarea lui. Războiul îi dă câmpul cel mai larg în care ea, judecătoarea cernită, despică și drămuiește. Ea descurcă și despletește complexul social al unui popor, cântărește, alege și pune într'o parte ce e bun, în cealaltă ce e rău, apoi aruncă lumina ei crudă pentru a evidenția fie aurul, fie sgura. E singură, lămuritoarea fără greș a categoriilor morale. Prin opera ei ne păzim și noi învățând să cunoaștem propriul nostru corp în elementele ce-l compun, văzute așa cum sunt. Azi nu e latură a societății noastre care să scape de analisa ei.

Când Roentgen a descoperit razele ce pătrund lucrurile opace, nu și-a închipuit ce departe rămâne în urmă de ochiul străvăzător al suferinței care, mai presus de materie, face văzut și străveziu sufletul însuși, mai tainic decât orice lucru. Și iată și societatea noastră în raza analizei! De o parte, fluviul apei curate și roditoare, făcut din bunele însușiri ale nației; dincolo residuurile fundului și gunoaiele plutitoare: sufletele suspendate. Ieșite ca boabele de spumă din frământarea apelor, viituri de vânturi de pe meleaguri balcanice, transplantații bizantine, sufletele suspendate plutesc — spumă și paie, — pe spinarea valurilor. S'au crezut alesele divine care strâng în mânile lor palide cârma.

De fapt, călăuzirea unui popor e în legile din sângele său, și suspendații conduc tot atât cât conduce spuma valurile pe care se leagănă.

Intre „susul" lor și „josul" nostru, nici o trecere care să înlesnească un împrumut de simțiri și de idei. Când arde și se sbuciumă aici, dincolo e răcoare și vise trandafirii și astfel, nimic comun și simultan nu se poate statornici între cele două lumi. Căci sufletele suspendate au lumea lor aparte, o lume *sui generis*. Desrădăcinate la o epocă mai veche sau

mai nouă a genealogiei lor, ele nu mai au un suport în pământul care ne ține. Ele plutesc într'o atmosferă de parfum, de stil, de eleganță și de ciselură preocupată, o atmosferă unde viața, ca o corpolență chinuită într'un corset, se sugrumă în chinga manierei, o atmosferă în care recunoști toate țările fără să poți preciza vreuna, o atmosferă cosmopolită, internațională a tuturor și a nimănui. Ai zice o parodie de Olimp plutitoare peste îngrădirile naționale ale omenirii. Pământul îi refuză un contur geografic. De ar fi ca civilizația, în ultimul ei stadiu, să ne aducă aici, am rupe-o cu acest ideal de noblețe.

Cum oare ar izbuti să călăuzească un popor cine vine din această lume suspendată?

El aduce cu sine ambiția egoistă — singura măsură a capacității sale — și anemia morală a serei umane din care coboară. Călăuzul e altceva. Călăuzul e un ales și un trimes de jos, un glas cu răsunete colective, o oglindă în care neamul răsfrângându-și însușirile și năzuințele se recunoaște pe sine însuși. Un reprezentativ. Un Kogălniceanu bunăoară.

Dar când, în mijlocul durerilor care zguduie un popor adânc rănit, în clipa când desnădejdea și speranța lui descumpănesc pe rând balanța soartei, vii tu și, străin de jarul care ne dogo-

reşte, ne ţipi în urechi ambiţia de a călăuzi şi te încăpăţânezi să ni-o impui, dovedeşti că habar n'ai de ce se frământă în adâncurile noastre. Insăşi stârpiciunea ta te-a suspendat, şi din svârcolirile tale nu naşte decât o criză amară care îndoeşte veninul ce-l bem.

Fără să ştii, ne arăţi că nu eşti os din osul nostru, nici carne din carnea noastră. Pentru că tu nu te-ai adăpat nici odată la izvoarele care împărtăşesc vigoarea purpurie ce clocoteşte în sânul naţiei şi fecundează tot ce atinge.

NOSTALGIE

— Iunie 1917 —

Eram deprinşi să primim cu inimă largă această lună a grânelor coapte, a muncii titanice şi a florilor de tei. Ea vine, ca însăşi zâna câmpiilor, încărcată de rodul cel mai de preţ al pământului şi trandafirii lui Maiu se înclină destoindu-se la picioarele ei. Ogoarele îşi suie imnul în susurul spicelor gălbui. O nouă putere se desface din soare, curge în valuri luminoase şi încropeşte în taina coacerii miliardele de paie mişcătoare ale lanurilor. Ziua cristalină se deschide imensă cât largurile zării şi aprinde colorile ţarinii pentru ceremonia muncii. Noaptea se tolăneşte, calmă şi moale, pe straturi verzi şi Iunie răstoarnă peste ea cupa cu perle de foc etern a cerului. Adieri dinspre pădure, strecurate prin întrepătrunderile ramurilor, aduc

mirosul teilor în floare, îl amestecă cu respirarea grânelor coapte și învăluie în farmecul lui belșugul întinderilor. Niciodată ca în această lună nu simte țara noastră mai concret binecuvântarea lui Dumnezeu...

Și 'n zilele acelea fericite *noi* treceam pe drumurile noastre, printre holdele înrourate de zori, înfrăgeziți și noi odată cu pământul care se creiază în fiecare dimineață. Răsfrângeam în ochi nețărmurita priveliște a lanurilor galbene, gata de seceriș, și din inima noastră se ridica un simț nelămurit de recunoștință și de adorare, sărbătorind sucurile darnice ale ogoarelor noastre.

Incepea munca trupurilor frânte deasupra secerii înfierbântate de soare. Trudă grea, răscumpărare a darului brazdelor, îmbrobonată de sudoare, dar mângâiată de cântec și de gândul stăpânirii de sine. Pe-atunci munca era dintru ale noastre, pentru ale noastre...

Iunie, Iunie, luna secerișului și a fiorilor de de tei, tristă mai vii în vara asta, iar inima și pumnii se strâng la sosirea ta. Departe de șesurile, de care ne leagă întâiele noastre preferințe, ne doare astăzi nostalgia coborîrii tale luminoase pe vastele lor limpezișuri. Imaginile talazurilor de grâne nu se mai pun pernă de odihnă și de vis gândurilor noastre.

Ciudă de pierdere și ură de pierzanie tremură

'n noi. Căci pe zarea depărtată, pe unde astăvară se profila silueta albă a flăcăului nostru, trece sgâriind seninul vârful chiverei prusacului, cu atât mai trufaș cu cât știe că e mai efemer pe aceste meleaguri.

Iată secerișul este mult și gata. Bruta flămândă se grăbește. Ea strânge pe cei rămași prin sate și 'n curând, ghiontindu-i din urmă, îi va ridica în țarini. Vor fi bătrâni și bătrâne, întunecați de grije și de vraiștea pământului; vor fi băețandri și copilandre, smulși prea de vreme din îmbobocirea ființei lor. Câți vor fi mai rămas pe urma morții care, ca un tăvălug s'a rostogolit dealungul țării, sdrobind și cufundând totul în nimicire și lăsând înnapoi pustiire netedă? Și ceata de robi va începe munca silnică sub cruntă supraveghere. O vale de cadavre neîngropate va duhni din apropiere peste dânșii miasme înnecăcioase. Dogoarea soarelui se va adăuga jeraticului din sufletul lor și durerea fără nume a părăsirii și a cruzimii îi va topi și-i va sfârși în această natură miruită de mila cerului și pângărită de crimele dușmanilor.

Vino, vino cu mine, frate iubit, să ne uităm o clipă la osândiții de pe lanuri, să vedem pe tata și pe mama cu tâmplele lor înroșite de sânge. Le tremură mâinile de bătrânețe și ei zoresc, zoriți de călău peste puterile lor. Uneori

înnalță capul, suspină și-și înfig ochii în zarea răsăritului. O lumină stranie licărește pe fruntea lor încrețită. Ei nădăjduiesc, și ne așteaptă! Mâine vor fi îmbrânciți în vuetul și'n iadul de praf al mașinelor de treierat. Boabele se vor alege și grămezile de grâu — inima de aur a șesurilor dunărene, — răpite în vagoane de Berlin, vor îmbuiba pântecele neamțului flămând. Lor, alor noștri, dacă li-or rămâne paiele și pleava... Mă uit în ochii tăi. In lacrimile tale sângeră inima ta. Tu ești gata. In acest Iunie tragic al grânelor furate și al florilor de tei bătute de duhoare, tu ești gata de secerișul teribil al mântuirii.

FORȚA REGENERATOARE

Pe lespedea istoriei, țărănimea noastră își sapă numele cu spanga, mai trainic astă-zi decât ori când. Laudele unanime îi împletesc neveștejite cununi. Gloria este începutul epocei sale. Vechii noștri boeri au stăpânit cu cinste secolele lor și au adormit în pace la umbră de mânăstiri; harnicele bresle sub ocrotirea voevodală, s'au bucurat și ele de vaza lor; caracatița levantină și-a desnodat brațele multiple și s'a îndopat îndelung din prânzul care nu-i aparținea; țărănimea a tânjit în beznă. Ea nu și-a avut epoca ei, ea, care — dacă e să dați Cesarului ce i se cuvine — a creat epoca tuturor. Ea a fost ca uriașii din basme, prinși în somnul veacurilor printr'un blestem sau printr'un farmec, în vreme ce smeii întunecați ai peșterilor și-au îndeplinit volnici misiunile lor

infernale. Epoca ei avea să-și aprindă lumina de la o vâlvătaie universală. Din prezent, unghiul acestei epoce se desface larg și luminos, peste dezastre, în zarea viitorului,

Legenda de la Argeș, tragică și înălțătoare, se amestecă iarăși vie în ridicările și dărâmările zilelor și nopților noastre. De mii și mii de ori Manole meșterul își îngroapă trup iubit, ca trupul său, și suflet iubit ca sufletul său pentru a da trăinicie eternă alcătuirii sale. Pe jertfa aceasta se va clădi viața cea nouă, viața fericită pe care un întreg popor a visat-o. Ea va veni fără îndoială. Nu numai pentru că o făgăduială regală. admirabil de sinceră, a chemat-o, și cu atât mai puțin pentru că s'au legiferat de bine de rău „răsplătiri" cuvenite țărănimii. Ea va veni cu puterea logicei naturale. Ea va veni ca și târâtă de acea lege biologică sub a cărei universalitate viața se nimicește pe sine însăși ca să se refacă mai puternică , mai bogată, mai desăvârșită.

Fără nici o legătură cu florile artificiale ale demagogiei, se înstăpânește tot mai larg democrația sănătoasă. Ea crește din pământ către ceruri. Ea cere ca omul umilit să-și aibă și el în numele forțelor închise într'însul și a muncii ce se desface din ele, partea lui de soare pe lumea aceasta. Sufletul întreg este al acestei democrații.

E un efluviu uriaș de dreptate și de libertate, care se ridică de pretutindeni și înnecă în undele lui regeneratoare vechi și leproase așezăminte sociale. Dacă războiul aduce moarte și pustiu, el totuși face și lumină. Cu aceiași mână brutală el sfâșie și ridică vălurile de întuneric ; milioane de brațe ies din negură și, prin fapta lor, prin jertfa lor, fac afirmația neperitoare a puterii lor, a puterii pe care se reazimă țările. Și pe noi această afirmare a mulțimii ne interesează în întâiul rând, și o privim ca pe un mare folos al războiului. Democrația câștigă printr'însul cât n'ar fi câștigat într'un secol de propagandă.

Izbită de tăria morții, puterea omenească se răsfrânge asupra sa însăși și se reflectă ca valurile pe care zăgazul le aruncă înapoi peste valuri, omul își valorifică forța și mulțimile ajung să se cunoască cine sunt, ce pot, și mai ales, ce însemnătate va putea să aibă prezența lor conștientă în angrenajul social. E neîndoios că, țărănimea care va ieși din războiul acesta va fi cu totul alta de cât țărănimea care a intrat într'însul. Orizont nou i se deschide înainte și ea îl va vedea cu ochiul ager al experienței dureroase și al sacrificiului. Din ceea ce a avut ea mai ales, la un moment dat, ca vigoare și falnică frumusețe, o mare parte va fi rămas

îngropată pentru totdeauna în pământul recâștigat și va consfinți pe veci drepturile sale imprescriptibile. Aceste drepturi părinții le vor purtà cicatrisate în carnea lor, copiii le vor descifrà din oasele albe desgropate de pluguri pe ogoare. Și această conștiință de sine și limpede și sigură, și impunătoare, va fi isvorul renașterii noastre. Sânuri rodnice se vor deschide și torente proaspete vor alerga în matca vieții naționale când democrația va mirui fruntea țărănimii, logic, natural cum cade lumina pe vârful plantelor ce s'au ridicat până la ea prin propria lor vitalitate.

LÂNGĂ IESLEA BETLEEMULUI

LÂNGĂ IESLEA BETLEEMULUI

Ca primăvara care se coboară la răstimpuri egale să fertiliseze natura și să-i însufle o nouă strălucire, istoria Celui născut în ieslea Betleemului repetă regulat făgăduiala renașterii morale. O știm de când eram copii, părinții noștri au primit-o cu aceeași înfiorare de bucurie, și astăzi tresărim de aceeași emoție evlavioasă care a mișcat pe străbuni în vremea când venerabili venetici îi vestiau cuvântul primăvăratic întâia oară pe văile Daciei fericite. Cei cari au încă un simț pentru muzica sferelor tot mai ascultă corurile îngerilor topite acolo sus, în armonia siderală, iar păstorii și magii sosesc de pretutindeni să îngenunche lângă ieslea legendară. Omenirea e bătrână ca trunchiul arborilor, dar veșnic alta ca frunzele ramurilor care au mereu nevoie de lumina soa-

relui. Iar creștinismul are într'însul puteri inepuisabile. De aproape două mii de ani civilizația soarbe din aceste puteri fără ca izvoarele lor să se istovească. S'au înmormântat religii, s'au uscat sisteme de filosofie, au dispărut forme politice, s'au prăbușit epoce întregi izbite de această formidabilă prezență spirituală.

Creștinismul e proaspăt ca în vârsta lui de aur. Acele formule de credință sau de cugetare, care au voit să trăiască în afară de el, cuprindeau aparențe, aspecte ori, în casul norocos, unele laturi ale vieții. Insuficiența lor le-a suprimat. Desghiocând ființa omenească din învelișul animalic care vrea s'o înnăbușe, doctrina creștină a prins în preceptele sale tot ceeace este înnalt și sfânt în om, tot ceeace este esențial uman, lamura ființei noastre și-a creiat din ea prototipul prin care să putem fi vrednici a ne chemă fiii lui Dumnezeu. Ce adaos au adus cugetătorii următori acestei descoperiri a intuiției divine? Nu stă în aceasta misterul veșnicei actualități a lui Iisus Hristos?

„Cerul și pământul vor trece, dar cuvintele mele nu vor trece". El le-a rostit odată pentru totdeauna, — fragede, lecuitoare și astăzi ca în ziua când au răsunat întâiu pe colinele Galileei.

Cataclismele istoriei și toate întâmplările vijelioase care au schimbat fața lumii și au dat

o nouă întorsătură spiritului omenesc, pentru creștinism n'au fost decât pregătiri reînnoite care i-au înlesnit puterea de fecundație asupra acestui spirit omenesc; n'au fost decât ogoarele pe care le însămânțează eternul Sămănător.

In desvoltarea vieții universale, se pare că ereditatea bună și ereditatea nefastă sunt două forțe care se echilibrează și prin aceasta se anulează. In orice clipă, omenirea e noul născut care învață alfabetul desăvârșirii. Pentru progresul ei moral, creștinismul e o necesitate inexorabilă.

Astfel, înainte mergătorii lui Iisus Hristos nu sunt numai cei ce se recunosc pe sine înnainte mergători ca Ioan Botezătorul care își trimetea din pustie fulgerele și trăsnetele, izbind și sfărâmând formele îmbătrânite în vițiu. Inainte mergătorii lui Iisus Hristos sunt toate forțele care zguduie, dărâmă, înrăutățesc și pregătesc loc liber pentru ca El să întemeieze și să clădească. A fost mitologia greco-romană, care, prin legenda dioscurilor, bunăoară, a creiat o mentalitate prielnică pentru a accepta dogma născutului din Dumnezeu. A fost sclavagiul antic care, prin contrast, a pregătit egalizarea prin sentiment a oamenilor, — robi și patricieni, — frați laolaltă sub o paternitate divină. Au fost și sunt războaiele și revoluțiile

care luminează cu o flacără tragică ideea mântuirii prin suferință și jertfă, iar prin amărăciunea și nenorocirea pe care le lasă în urma lor, trezesc gustul libertății creștine și al dreptății evanghelice.

Astăzi, ieslea divinului Copil, desprinsă din cadrul idilic, pastoral al Betleemului, se leagănă deasupra unui câmp de ruine fumegătoare. Urile naționale și zavistiile sociale au dat iureș prin lume, au prăbușit așezămintele vechi, au aprins rugurile sacrificiilor și au lăsat în urma lor vâltoarea haotică a dezastrului. Din piepturile sclavilor a țâșnit vulcanic răzbunarea. Patricienii, surpați de pe soclurile privilegiilor, se cufundă în adâncul masselor înfuriate, înnebunite de setea dreptății. In chinuri grozave, spiritul omenesc își dibue cu brațe brutale noile forme de viață. Și, deasupra convulsiunilor spumegătoare ale omenirii, fâlfâie, încă sfios, porumbelul Duhului Sfânt.

Legându-și rănile nevindecate, credincioșii apar dintre dărâmături și, negri de fum, îngenunche lângă ieslea născutului din Dumnezeu. Vor urmà ceasurile reculegerii. Fluxul urii se va retrage. Și peste mormanele de ruine, creștinismul își va coborî iarăși puterile fecunde pentru înflorirea erei celei nouă.

Oh ! cine ne încredințează că această eră va fi cu adevărat „împărăția lui Dumnezeu“ ?

EVANGHELIA IN POPOR

EVANGHELIA IN POPOR

Creștinismul ortodox este, istoricește, mândria noastră națională. Ne place să prețuim ca providențial faptul că naționalitatea și religia noastră, plămădite laolaltă pe văile Carpaților, sunt gemene. Puterea de viață a românismului este puterea de viață a creștinismului românesc și simultaneitatea lor istorică — credem noi — le va hotărî împreună durata viitoare. E o mândrie mai mult iluzorie. O cercetare mai de aproape a credinței noastre ne-ar dovedi-o limpede. Firește, trebue s'o mărturisim, nu putem fi pretențioși la extrem, confrutând religia maselor cu creștinismul evanghelic. In suișul desăvârșirii, până la Hristos au rămas totdeauna trepte grele, pe care nimenea nu le-a putut sui. Dela Evanghelie, până la masele creștine, e depărtarea dela ideal până la în-

făptuirea lui. Adăogați că creștinismul realizat împrumută totdeauna notele caracteristice ale sufletului fiecărui popor, care îi dau un colorit național. Numai teoretic vorbind, religia e universală. Unele dintre aceste caracteristice etnice înlesnesc apropierea de ideal, altele depărtează. Un popor cult și cu fire mistică va realiza o credință mai curată, mai apropiată de dogmă. Un popor cu sufletul din fire generos va trăi mai deplină morala altruismului creștin. Creștin prin blândețe, prin ospitalitate, prin răbdare în suferinți de veacuri, poporul nostru e departe de Evanghelie prin credința sa. Superstiția și ignoranța seculară au ajuns să fie și 'n ochii noștri și, mai ales, în ochii streinilor, caracteristice istorice, care *trăiesc* în firea românească.

Poporul e marele naiv, care crede din instinct și din tradiție. Dureros e că tradiția sa e, în cea mai mare parte, superstiție. Nu ne putem plânge: și 'n popor și 'n preoțimea noastră veche a fost evlavie, dar n'a fost știință. Știința care limpezește evlavia, aceea a lipsit. Neavând o preoțime intelectuală, care an de an să curețe și să cizeleze sufletul popular după modelul evanghelic, religiunea, așa cum s'a realizat în masse, e mai mult o creație a imaginației primitive. Poporul aduce ofrande

lui Dumnezeu, îi aprinde lumânări și-l crede atotputernic în descântece și 'n blesteme. Vârcolacii cerului, stafiile ruinelor, strigoii răspântiilor și zânele codrilor sunt ființe care, în fantazia lui, se amestecă cu îngerii, cu sfinții, cu icoanele minunate, cu maica Precista și cu Dumnezeu însuș. Chiar riturile tradiționale ale cultului bisericesc își pierd din pricina neștiinței, valoarea lor simbolică și se substitue dogmei. Nu știu ce ar mai rămânea dintr'o astfel de religiune, dacă, printr'un cataclism sufletesc, s'ar dărâma deodată în adânc credințele deșarte. Ar fi nespus de interesant un studiu folkloric-psihologic asupra credinței populare. Concluziile sale ne-ar arăta îndeajuns, cred, pe ce temelie fragilă se razimă iluzia noastră de creștinism românesc.

Poporul crede, dar nu știe cum să creadă. Puterea evlaviei lui doarme încă somnul cel plin de vise urâte al ignoranței. Doarme așteptând ca fecioara basmului. Pe un pat de mușchiu moale și verde în tainița umbrită din inima unui codru bătrân, doarme frumoasa de o sută de ani somn adânc și fermecat.

Și va să vie de departe Făt frumos. El singur poate s'o deștepte sărutând-o cu sărutare neprihănită. Ea doarme necontenit și 'n așteptare, a așezat lângă patul adormirii perna îm-

podobită, pe care va îngenunchea așteptatul izbăvitor. Povestea poate fi un simbol al actualității noastre religioase. Dormitează credința și numai Cuvântul lui Hristos o poate deștepta la aurora mistică a dumnezeescului adevăr. Evanghelia! Pe aceasta o așteaptă poporul.

Există acolo permanent nevoia de a citi lucruri religioase. Ea nu se formulează în petiții către cei de sus — norodul nu știe să ceară — dar se poate constata ori unde și ori când. Ce sunt oare Vămile Văzduhului, Epistoliile, Visurile Maicii Domnului, Minunile Sf. Sisoe și toate celelalte fantasmagorii întunecate, dacă nu mărturiile istorice ale acestor nevoi permanente? De ce să se îngădue încă citirea acestor basme grotești, cari insuflă groază de Dumnezeu? De atâtea ori, în copilărie, trebuia să citesc într'o seară, din scoarță în scoarță, Epistolia „cea ieșită dintr'o piatră căzută din cer, pe care cine-o începe și n'o isprăvește, moare". Și mi-aduc aminte și azi ochii holbați de spaimă ai celor ce ascultau grozăviile din ea. Să nu uităm: când o carte trece drept sfântă, poporul îi crede orbește și litera. Și nu e păcat ca și sufletește să se mai speculeze încă credulitatea bunului și îndueratului naiv? Dece să nu punem în loc realitatea Evangheliei, clară și mântuitoare?

Considerăm oare ca o profanare vulgarizarea ei? Dumnezeirea ei o interzice minților nepregătite prin studii?

Dar noi am înțeles cu totul greșit lucrurile sfinte, în deosebi ale Scripturii. Nu ceeace e pus de-o parte și ferit e sfânt, ci ceiace atrage de partea sa, mântuind. Sfințenia oricui n'are valoare pentru omenire decât în măsura în care își probează efectele sănătoase în mijlocul ei. Deosebit a fost Hristos, dar n'a stat de-o parte. Sfântul sfinților se coborà în gloatele umiliților, ale ticăloșilor și ale tuturor mânjiților lumii și le vorbia cu inimă de frate. Se profanà prin aceasta ființa lui, ori ea iradia unde luminătoare? Sfințenia purifică și, când ea există, toată țina pământului n'ar putea prihăni o rază din aureola ei. Noi înfășurăm în giulgiuri scumpe și 'n pietre rare Cuvântul lui Hristos, îl păstrăm deosebit în taina altarului și numai la zilele roșii din calendar îl scoatem în fața poporului. Constrângem puterea lui de viață la o funcție de moaște. Respectul nostru se întoarce astfel în insultă. Căci fără să ne dăm seama, noi închidem gura lui Hristos. Și el, care vrea să vorbească necontenit! Nu, cu niciun chip nu-l vom putea preamări, decât atunci când vom aduce pururea lângă oameni Cuvântul iubitorului de oameni.

Vrem să preîntâmpinăm o împotrivire pro-

babilă: dece Evanghelia și nu Biblia? O carte pentru popor trebuie să fie simplă, limpede și să vorbească deadreptul sufletului. Vechiul Testament e mai mult simbolic, în mare parte vorbește prin probe negative, adică nu e nici simplu nici limpede. Acolo doctrina, nedeplină, e împrăștiată în amalgamul faptelor istorice, iar poteca virtuții, prea puțin bătută, face ocoluri multe și adesea se pierde în buruieni și mlaștini ebraice, încât și celor inițiați le cade greu s'o urmărească.

Poporului îi trebue esența; aceea e clară și simplă. Departe de el nevoia studiilor asupra evoluției descoperirii divine, departe de el nevoia de a ști istoria poporului ebreu el, care nu-și cunoaște istoria națională. Rămâne în seama teologiei urmărirea firului religios prin labirintul veacurilor în penumbra nelămurită a lungului amurg mozaic. Poporului îi trebue cartea în care izbucnește larg răsăritul luminii dumnezeești-Evanghelia. După aceea Epistolele.

De altfel, e foarte discutabilă chestiunea dacă în învățământul primar trebue sau nu să se predea toate elementele de istorie sacră ce se predau. Când eram copil de școală, nu puteam stabili nici o legătură între Corabia lui Noe, Iosif și frații săi, coșul smolit al lui Moise, David și Solomon, Profetul Ilie, și între istoria

lui Isus Hristos, așa cum ni se predau aceste lucruri pe atunci. Și prea demult nu e.

Sunt elemente care rămân pentru totdeauna izolate și neînțelese pentru cel care nu le poate privi sub raportul sintetic al revelației progresive.

Am luat parte la întrunirile de seară ale adventiștilor.

Stăruința cu care conferențiarul se oprea amănunțit asupra chestiunilor biblice vechi, ca de pildă sanctuarul expiator, lăsă pe fețele bieților ascultători umbre tari de nedumerire. Erau lucruri streine, prea îndepărtate de viața lor, ca să le poată înțelege. Și dacă, totuși, mișcarea aceasta a cules câteva isbânzi la noi, se datorește în primul rând metodei admirabile cu care caută să se însinueze E metoda rațională și plastică, împrumutată dela protestanți, a predării prin tablouri, prin desemnuri, prin calcule și prin cetirea laolaltă, mai ales prin cetirea laolaltă. Fiecare își are Biblia sa, pe care o deschide în cursul cuvântării, după indicațiile conferențiarului. Priveam la acești oameni cu obrazul ofilit de trudă, cari au renunțat la semnul crucii pentru noua învățătură,—nu-i judecăm aici valoarea și intențiile,—și ghiceam din ținuta lor și din vorba lor un fel de mândrie reținută că și ei, bieți oameni simpli, s'au

învrednicit să cerceteze Scripturile, să primească prin ei înșiși Cuvântul Domnului.

E un fel de a judeca al oamenilor umiliți; ei se socotesc lăsați la o parte cu dinadinsul de cei ce, — cred ei, — dețin înțelepciunea vieții. Acest lucru îi doare și-i face să se creadă nedreptățiți ai soartei. E o datorie de umanitate ca, măcar în fața lui Dumnezeu și a Scripturii, să li se facă și lor simțită acea egalitate universală, după care suspină suflarea omenească, atât de inegal înzestrată cu bucuriile pământului.

Livingstone povestește că, predicând unor primitivi americani și arătându-le Biblia, le-a spus că 'n ea stau scrise însăși cuvintele lui Dumnezeu. Atunci ei răsfoiră cu aprins interes și pipăiră cu mâni tremurătoare paginile sfinte, înspăimântați oarecum de covârșitoarea cinste ce li se făcea. Acelaș lucru mi l-a povestit și un tânăr preot din Moldova care, când își întărește spusele cu versete scripturale, pune pe cineva dintre auditori sa le citească. Și moldovenii lui, ca și americanii lui Livingstone, încearcă același sentiment în fața Scripturii. Încă odată, în popor există profund nevoia religioasă și cu ea dorința fără nume de a se apropia de cartea sfântă. Pusă în mâna lui cucernică, Evanghelia va avea darul să-l instruiască,

să-i reverse în inimă generositatea umană, să-i limpezească credința și să înalțe sentimentul vredniciei sale.

Ne plângem de analfabetism. El e cu mult mai întins de cum îl arată statisticele. Absolvenții școalei primare, după câțiva ani, recad și ei la nivelul ignoranței generale. Nu citesc nimic. De abia dacă mai pot înegri pe hârtie o iscălitură destul de nedibace. N'avem cărți pentru popor. Și chiar dacă vor fi existând vre-o câteva, interesul popular nu e deschis încă pentru conținutul lor. Nevoia religioasă e încă dominantă. Un text evanghelic, redat într'un stil cât mai lămărit de marii noștri scriitori, cunoscători și ai Scripturii și ai limbii, ar însemna lectura de zi și de noapte, etern crescătoare de suflet, a poporului pregătit pentru ea printr'o necontenită povață pastorală. Nu trebuie uitată tradiția cea bună: abecedarul strămoșilor a fost Psaltirea. Noi să dăm poporului cartea lui Hristos: e cartea pe care o așteaptă. Și când sufletul lui va înflori candid în lumina Evangheliei, creștinismul românesc nu va mai fi iluzoriu.

Sunt în adevăr trei salbe de aur aninate de gâtul Fecioarei. Trei salbe, cum poartă fetele mari, la noi la țară. Așa, lăsați-vă ochii mai jos. Observați pe braț? Sunt brățări autentice. Brățări de care poartă fetele bogate. Pe degete, ați observat inelele? Dece suspinați, creștini idealiștii? Ah, ce triști pari acum duioșii ochi ai Fecioarei și cât nescris amar în zâmbetul său și ce dureroasă umilire în aplecarea capului său, deasupra acestor zorzoane — ofrande strivitoare.

Impotriva Născătoarei, s'au ridicat dela început erezii exclusive, au tunat glasuri categorice de negare, cugetarea modernă și știința pozitivă refuză, ca pe o legendă naivă, dogma fecioriei sale; s'a rezervat însă pioșilor săi veneratori cel mai înspăimântător fel de a profană. Nu discutăm dogma și nu-i facem apologia. Dar pentru viața omenească, Maria Fecioara e un simbol viu, care farmecă. Acolo sus, printre stâncile dure ale rigorilor morale, înflorește, înrourat de lacrimile cerului, acest Crin singular al creștinismului. Candoare ideală și simplitate. Spiritul omenirii, căutând să-și personifice înaltele valori morale, nu va crea niciodată un simbol mai sintetic, pentru toate timpurile, al nevinovăției.

Dar cine va mai recunoaște acest simbol în

icoana împodobită astfel într'o biserică din capitală? Să nu ironizăm! In podoabele ei insultătoare, e un suflet adânc, care a suferit, a plâns și s'a rugat, e o mentalitate primitivă care a îndeplinit cu convingere voturile rugăciunilor sale. E un popor, pentru care, în nenorocirile lui multiseculare și'n sărăcia lui inalterabilă și'n nedreptatea care-l biciuie, religiunea e cea dintăi și cea din urmă mângâiere. El își ogoaie plânsul în fața icoanelor vestite ca făcătoare de minuni și se răzbună plătind „acatiste". In aceste salbe și brățări și inele, eu văd brațe aspre și recunoscătoare, care au cinstit pe Fecioara îndurată cu cele mai scumpe daruri ale unei fete mari. Câtă mișcare sufletească în acest naiv gest de *sancta simplicitas!*

Dar dincolo de îngăduirea noastră, se ridică exigențele doctrinei creștine, care declară categoric că această icoană e un fetiș! Aici, tradiția în desvoltarea ei necontrolată, vine în conflict cu spiritul Scripturii. Religiunea este, în fond, un fapt descărcat de complexități materiale, un fapt simplu, ca însăși spiritualitatea divină: *Duh este Dumnezeu și cei ce se închină lui, cu Duhul și cu adevărul se cade să se închine.* (Ioan IV, 24). Considerate sufletește, lucrurile se simplifică, și mai ales lucrul religios.

In zborul evlavios al sufletului, totul apare în linii mari și unitare, ca depărtările văzute de pe vârful unui munte. Și dacă în interior religiunea e un fapt simplu, urmează că și ca fenomen omenesc, ca fapt material social, ea trebuie să se prezinte în forma cea mai sumară cu putință. Așa cere învățătura Domnului Hristos, care ne-a dat model de manifestare religioasă acea bogăție de sens în câteva cuvinte, cum este rugăciunea domnească, *Tatăl nostru*.

In sufletul omenesc, există însă și nevoia de a preciza, de a concretiza, de a plasticiza abstracțiunile, imaterialitățile, nevoia care nu e numai a artelor și a poeziei, ci și a religiunii; și cu atât mai mult a religiuni cu cât aici avem să plasticizăm imaterialități de care atârnă viața tuturor categoriilor de oameni. In creștinism, această nevoie de a concretiza o îndeplinește tradiția bisericească. In cultul religios, pentru a socializă pe oameni cu oameni și omenirea cu Dumnezeu, tradiția pune la îndemână o serie de acte, lucruri și mișcări, cari sunt tot atâtea simboluri. Toate aceste simboluri joacă un rol sugestiv. Precum strofele sonore și cadențate ale unei poezii trebue să ne contureze un eveniment anumit și precum liniile și colorile unui tablou trebuie să exprime un moment sufletesc, tot astfel simbolurile religioase trebuie să ne deschidă, dincolo de materialitatea lor, perspectiva imensității divine. In afară de acest rol sugerător, strofele candețate încetează de a mai fi poezie, combinația colorilor de a mai fi pictură și riturile cultice de a mai fi simboluri religioase.

Cultul bisericesc este, prin urmare, în sine însuși, un fel de artă plastică. Condiția simbolurilor este, încă odată, ca ele să fie străvezii, așa ca prin ele să întrezărim, dincolo de ele, ceeace căutăm, după învățătura Scripturii. Ele trebuie să ne senzibilizeze pe Dumnezeu. Aceasta însemnează că prin însăși nevoia concretizării trebuie să ajungem tot la faptul pur și simplu al religiunei spirituale. Acum : îndeplinește practica tradițională a cultului această cerință supremă ?

E unanim recunoscut că tradițiunea, mai mult decât doctrina, se desvoltă necontenit ca aluatul parabolei. Doctrina se comentează și crește ; tradiția se adaogă și se amplifică. Și precum în doctrina desvoltată intră idei care sunt mai mult ale comentatorilor decât ale textelor comentate, tot astfel tradiției i se adaugă abuziv lucruri streine, care nu trebuie pentrucă nu pot fi ale tradiției creștine. In practica religiunii, este un curent nestăpânit, care își abate mereu valurile de la centru către periferie. Și

aceste valuri își pierd mereu din lumina centrală, pe care o resfrângeau, și cu cât se depărtează, se întunecă mai mult. Sub înrâurirea acestui curent centrifugal, practicile mărunte se înmulțesc sumedenii, transparența lor devine opacă, se îngroașe, capătă caracteristice din ce în ce mai omenești, mai pământești și iată că fetișii nu sunt departe de icoana cu salbe, cu brățări și cu inele! Am citat un caz dintr'o mie.

Prin urmare trebuința de a concretiza, lăsată în liberă voe, degenerează și denaturează. Tendința ei, în loc să suie către simplitatea divină, coboară către pământ, către multiplicitatea lucrurilor fărămițite. In religiune, ca și în natură trebuie să te sui pe înălțime: sub cerul nesfârșit accidentele de relief ale pământului se armonizează într'un tot, depărtările se unifică, miresmele câmpiilor și ale pădurilor se contopesc într'un singur parfum și toată priveliștea e cu atât mai măreață, cu cât e făcută numai din câte-va linii simple de contur. Dacă te cobori mai jos, apar șirele neregulate ale dealurilor care sfarmă unitatea peisagiului; zările largi de mai înainte se strâng și se întunecă treptat când ajungi în fundul văi închise între pereți de pământ. Aici felurimea florilor și firișoarelor de iarbă, văzute fiecare în deosebi, desigur nu

te vor mulțumi. Cine-ar da un orizont luminos pe un fir de iarbă verde? Ei bine, în practica religiunii, prin acest curent centrifugal, se coboară la aberații. Cerul de lumină, pe care-l desfășoară înălțimea doctrinei, rămâne uitat deasupra.

Sufletul se fărămițește în amănuntele cultice. Fluxul duhului s'a retras și formele au rămas deșarte. Lumina Noului Testament nu se mai reflectă în ele, Hristos nu le mai recunoaște. Cine ca El, a fulgerat împotriva formalismului orb și gol?

In numele Lui, deci, trebue pornită întoarcerea către El. Să aplicăm principiul fizic al contrabalansării curentelor. Ar trebui să înțelegem că mișcarea sectelor religioase, apărute și'n țara noastră,— ca puncte exagerate,— e pornită din această nemulțumire profundă pe care o dă confruntarea Scripturii cu actualitatea tradițională formală. Te revoltă naivitatea preoților noștri, care cred că pot combate aceste mișcări *sufletești*, taxându-le, când de „unelte papistașe", când de „unelte ale iudaismului".

In ele domină, prea cucernicilor, o nemulțumire amară, născută din această actualitate de scandal, din această secetă de suflet și în plus, o convingere a reîntoarcerei către Hristos. Sunt lucruri de mare preț acestea, și biruința noa-

stră, trebuie s'o știm, e condiționată tot de ele. Porniți un curent către centrul religiunii, părăsiți fetișii, cari omoară sufletul. Aprindeți flacăra lui Hristos, și mistuiți în ea tot ce e materie deșartă, desbrobodiți simbolurile și clarificați-le până la străvezimea cerută de cultura contemporană, și atunci fluxul spiritului se va revărsa din nou în posesiunile de mult părăsite! Altfel, sfânta noastră biserică va rămânea un organism sclerozat, ale cărui ramificațiuni vor aștepta zadarnic seva renăscătoare a unei primăveri religioase.

PROBLEMA BIBLICĂ

PROBLEMA BIBLICĂ

— O problemă literară —

Convingerile celor ce cugetă la refacerea vieții noastre naționale glăsuiesc astăzi, într'un acord unanim, că fără un viguros temeiu moral, nimic solid nu se poate reclădi. De pretutindeni se ridică o bunăvoință hotărâtă să deà culturii noastre acest fond moral serios, care i-a lipsit, această coloană vertebrală care singură susține organismul unei societăți sdruncinate de vijelii violente. Cu competența lui de doctor în teologie, d. G. Galaction cere într'o serie de articole netede, însăși piatra unghiulară a sănătății sufletești : Biblia. E de prisos să facem elogiul acestui isvor permanent din care se adapă mentalitatea oricărui popor civilizat. Destul de dureros că bărbații pomăzuiți cu mirul bisericii, în loc să puie în mâna credincioșilor cartea

sfântă, printr'o totală deserțiune dela datoria de înalți luminători, nu ne-au dat până acum decât sgomotoase scandaluri sinodale. Și Biblia, pe care trebuia dela ei s'o avem, n'o avem.

Astăzi, problema biblică cere o imperioasă deslegare. Iar deslegarea ei, — o traducere limpede și înțeleasă de toți, — este, înainte de toate, o problemă literară. Văzută în întregimea ei, așă cum a privit-o d. G. Galaction, chestiunea e foarte grea, întrucât e vorba de tâlmăcirea unui vast material după originalul ebraic și grec. Cunoștințele multiple, specializarea adâncă în lucrurile mozaice și creștine, timpul trebuincios, truda fără seamăn, iată atâtea cerințe gata să descurajeze pe cine ar vrea să-și ia sarcina de traducător. Privită parțial, chestiunea biblică se poate simplifica și ușura.

Filologic, Cartea sfântă se compune din text ebraic și text grec. Textul ebraic cuprinde învățătura lui Moise și a Profeților. Textul grec, doctrina lui Hristos și a Apostolilor. Teologic, centrul însemnătății îl ocupă Noul Testament, viața mântuitorului, minunile și parabolele sale simple la vorbe și grele de învățături, povestite pe înțeles de ucenicii, cari au scris în elinește divina lui povață. Vechiul Testament ocupă periferia. El este justificarea istorică a apariției lui Iisus, al cărei fir abia îl găsesc teologii

versați prin conglomeratul de fapte, întâmplări, psalmi și legende ce privesc exclusiv istoria poporului ebreu. Creștinului simplu, care este, în genere, românul nostru, îi trebuie esența cristalină a creștinismului : Evanghelia și Epistolele. Restul, întunecat și nedesăvârșit, pentru a folosi, a avut totdeauna nevoe de filtrul unei rafinerii intelectuale special teologică. Dați, prin urmare, călătorului flămând și obosit umbra răcoroasă a coroanei și fructele vieții eterne, înainte de a-i servi lămuriri științifice asupra rădăcinilor ascunse în pământ, ale pomului.

Simplificând problema biblică, rămâne în fața oamenilor noștri de cultură și de litere Noul Testament, adecă textul grec. Și dacă traducerea celui vechiu cere specialiști semitologi pe cari, — în afară de părintele I. Popescu-Mălăești, profesorul universitar, care a dat de curând o limpede tâlmăcire a *Plângerilor* și *Eclesiastului* după însuși textul ebraic, — nu-i avem, nu găsim noi în cultura și în literatura noastră bărbați binecunoscători de elinește și dibaci mânuitori ai cuvântului românesc ? Dar d. G. Galaction însuși, literatul strălucit și exegetul profund al *Apostolului Pavel* ? Dar d. G. Murnu traducătorul încununat al lui Omer ? Dar d. I. Mihălcescu, dogmatistul atât de familiar cu subtilitățile Scripturii ? Dar sf. arhiereu

Vartolomeiu care însuflețește o largă cultură cu o fină simțire de poet? Dar părintele Iuliu Scriban cu ascuțitul său spirit critic?

Iată o constelație de specialiști și literați cari dețin și erudiția filologică și teologică și condeiul iscusit în tainele și ritmurile graiului nostru.

D. A. Vlahuță însuși e bucuros să adauge, pentru forma cât mai românească, măestria experimentată în larga sa activitate literară. Căci aici, înțelege fiecare, nu-i vorba de o orgolioasă glorie personală, ci de o umilă contribuție și de o dragoste care i-ar uni pe toți în spiritul lui Hristos, precum le-am uni noi numele în aceeași frază de recunoștință caldă. Și atunci n'ar mai fi nevoe să așteptăm nici pe noul Origen și nici institutul biblic cu nume pompos și conținut imaginar. Un editor al Noului Testament se va găsi cu siguranță. Opera ucenicilor și apostolilor nu e mai voluminoasă decât Jean Christophe al lui Romain Rolland și—nici mai puțin citită.

Parcă văd la ușa bisericilor teancurile de Evanghelii proaspete și frumos ilustrate, pe care preoții le întind creștinilor dornici, în schimbul unui preț potrivit. Și văd pe acei tineri monahi cari, odată ieșiți din litaniile somnolente ale mânăstirii, și împrăștiați prin spi-

talele unde au legat rănile războinicilor, nu se vor mai întoarce la contemplația omfalică, ci, buni samariteni sufletești, vor străbate sat de sat, cu tolba plină de cartea cea nouă. Un an de zile, și Hristos ar putea vorbi în cea mai limpede românească poporului credincios, dar neștiutor, dela umbra Carpaților.

SIMȚUL RĂSPUNDERII

Simțul răspunderii e ca o sabie a lui Damocle, care își spânzură tăișiul de-asupra acțiunii noastre și veghează, gata să reteze orice gând de faptă rea ce pătează cu înfățișarea lui limpezișul luminos al conștiinței. Până la judecata lui Dumnezeu, care se va trâmbița în univers la vremea ei, până la tribunalul juridic prin ale cărui cotloane te poți strecura învârtind șurubării legale și simulând nevinovăția, până la tribunalul public al ochilor cari văd faptele tale și al buzelor care te discalifică, iea sama, tu porți în lăuntrul tău, judecător neînduplecat, această sabie tăioasă care poate suprima, prin loviturile ei fără greș, toate tribunalele din lume și de dincolo de lume. N'o lăsa să ruginească! Indârjește-te să pricepi că în tine, ca și în noi toți, e un cuib în care răul clocește să scoată pui și, ca din cutia blestemată a Pan-

dorei, îi răspândește peste omenire, dacă sabia răspunderii tale a ruginit.

Vrei să te încredințezi? Astăzi, mai ales, nu e nevoie să-ți arăt cu degetul pilde. Trăim într'o vreme când toate metalele pământului s'au prefăcut și s'au ascuțit pentru ucidere, — ba, pe cât se pare, de-ar mai fi încă n'ar strica! —, și numai sabia de care-ți vorbesc stă prinsă de grunjli ruginii în teaca scăfârliei multora din semenii tăi. Unii ca aceștia nu mai poartă creieri în cutiuța lor craniană, ci smârcuri de baltă putredă: cutia nenorocită a Pandorei. Și tu care ți-ai închipuit, poate, că, în ceasul jertfelor, nu trebuie să ai pe buze decât ce ai pe inimă și că toți credincioșii au cugetul de sfânt și brațul de arhanghel! Să nu te miri, deci, că priveliștea zilei acesteia e o încrucișare ciudată de eroi nemuritori poleiți de aurul gloriei și de tâlhari în simulacrele datoriei.

Tu ești slobod să fii ori unul, ori altul,. Natura a îngropat în ființa noastră sâmburii tuturor putințelor. Din inima ta își poate desface ramurile verzi copacul uriaș care umbrește pe călătorii osteniți, sau pirul târâtor care pipernicește creșterea grâului. Dar gândește-te! Singur singurel n'ai trăit și n'ai să trăești niciodată. Nimeni, dela ucenicul unei meserii până la cugetătorul tăcut, nu este izolat de lume, atâta vreme cât n'are o insulă depărtată ca Robinson Crusoe. Insemnat cu stea în frunte,

ori pierdut în marele furnicar al existenței, tot ții în cele zece degete ale mâinilor tale câteva fire din urzeala și din bătătura din care se țese în războiul ursitei, viața obștească. Simțul răspunderii! Nu-ți poruncește el să nu încurci aceste fire?

O greutate răsare când munca ta a dat la iveală oarecare însușiri bune, când glasul tău, în surda simfonie a lumii, e un glas care se aude. Sunt destui patroni cari te drămuiesc în calculele lor și-ți oferă un loc în atelierele gloriei lor. Tu caută cinstea și dreptatea! Te vor momi și te vor pune la dreapta lor. Imbracă-te cu mantaua de ploaie a înțelepciunii, și potopul de laude nu va intra la inima ta. Socotește dacă foloasele ce ți-se întind pe talerul momelii nu sunt cumva în raport cu pagubele umililor făurari de faimă străină. Ai găsit? Trage sabia răspunderii tale și — renunță! Tu ești al tău și-al țării tale. Fii numai al tău și-al țării tale! Aceasta e steaua ta polară. Broboanele trudei și flamura credinței ridică-le sus, în lumina ei. Te vor tăgădui, te vor batjocori, te vor urmări. Puțin îți pasă! Cu tine e cinstea, cu tine e binele și mila. Muncește mai departe; predică-le prin faptele tale. Și nu șovăi. Cine are de spus un cuvânt drept, cine are de făcut un lucru bun pe lumea aceasta, va găsi totdeauna în jurul lui o Cadija, un Seid și un Ali, cari să-i fie întâi credincioși — ca lui Mahomed profetul.

LÂNGĂ PĂMÂNT

Lui Mircea Stoenescu

Dragostea unui prieten m'a smuls pentru o zi din marele oraș și mi-a deschis larg orizonturile moșiei lui. Prietenul meu este un tânăr turnat în oțel, o viguroasă energie îndulcită de o bunătate mlădioasă. La vârsta avânturilor nestrunite, când semenii lui, cheltuind aurul părintesc se cheltuiesc pe sine și se desrădăcinează, el e un înțelept. Ca ierburile și ca arborii, ființa lui are fibre prelung adâncite în straturile negre ale pământului. Iubește cu patimă viața de țară, înfrăgezită de zorile zilelor și rumenită de căldura soarelui, viața ce se desfășoară simplă și clară ca lumina pe întinderile roditoare. E întâiu Maiu, ziua străveche a fecundității vegetale.

El o sărbătorește acolo, în mijlocul șesurilor verzi și mișcătoare ca un ocean în veșnică balansare, ocrotite de Ceres cea bălae ca spicele.

O casă cu miros de busuioc și de sănătate ne primește în simplu curat. Ca și cum natura însăși ar gospodări-o, ea nu are nimic de prisos și nimic de lipsă. E ceva prietenos care se desprinde din acești pereți albi zâmbitori, plutește în aier și-ți intră în suflet făcându-l să-și răspândească în voie, de jur împrejur, preferințele mângâiate de acest interior prielnic. Te simți la tine acasă. Doi miei cu lâna în floare ca spuma talazurilor își sburdă candoarea pe coridoarele largi.

Ieșim călare la câmp.

Dumineca ace_a luminoasă își desface uriașul spațiu albastru, ca o binefacere, peste întinderile netede. Lanuri și lanuri de grâu. Boarea primăverii se duce și se întoarce, se răstoarnă și se tăvălește, lenește și răsfățată, pe valurile ritmic legănate 'n zări. Răsfirați în largul tarlalelor, macii își rotunjesc, îci și colo, peste vârfurile lucii ale grâului, cupele lor purpurii 'n care soarele toarnă vâlvoare. Miros reavăn și puternic de pământ, de ierburi și de flori. Prietenul ne dă lămuriri asupra recoltelor. Când vorbește, el apasă pe amănunt, ca unul care a migălit cu suflet răbdător fiecare brazdă trasă de plug. In privire îi licăre umedă dragostea moșiei. Trecem pe lângă o cireadă de boi în livede. El îi știe pe nume, îi tutuiește și mâinile îi alunecă mângîetoare pe părul lor argintiu. Cu semeții lui cai stă de vorbă prietenește, iar

câinii îi sorb gândurile din ochi. Ne vorbește familiar de copacii pe sub care trecem. Sufletul lui e ca un fluid ce se revarsă nemărginit peste toată această întindere de pământ și învăluie cu iubirea-i caldă brazdele și firele de iarbă, copacii și animalele. Pentru el sunt pline de viață și de simțire și-i dăruiesc întreagă bunătatea lor. El le e mai mult un frate de cât un stăpân. Toate se prelungesc în el și el se prelungește în toate, alcătuind laolaltă, ca firele într'un snop de grâu, un întreg contopit prin acele puteri ale firi ce se desfac din adâncimi și pe care noi le numim pretențios, fără să le intuim lămurit, avânturi vitale. Vai, noi cari ne strivim zi cu zi sufletul între zidurile strimte ale orașului și am pus asfaltul ucigaș între noi și pământ, cât de streini rămânem de aceste legături tainice ale omului cu natura! Sânt pornirile elementare de viață, e un fluviu viu și neîntrerupt, care isvorăște din adânc, se urcă 'n plante, palpită 'n animale și râurează acelaș, în făptura omenească unde capătă știința de sine însuși. Prin el viața universală se varsă în noi și viața idividuală se varsă în univers.

Toate în totul sântem una și singura noastră superioritate este cunoștința acestui lucru.

Imi priveam uimit prietenul și am început să-mi lămuresc înrudirea dintre vigoarea lui și puterile ogoarelor, dintre bunătatea lui sufle-

teasca și generositatea lanurilor. Simțiam o mustrare amară și un gând care mă îndemna:

„Voi toți sorbiți de aici, fără să vă dați seama, mireasma și puterea voastră. Toată făptura vie —a voastră și-a țării acesteia,— se razimă pe bobul de grâu. Aplecați-vă urechea pe brazde ca să prindeți șoaptele tainice ale pământului. Atunci îl veți înțelege și veți începe să-l iubiți. Și, mai ales, veți învăța să fiți frați între voi, și buni și generoși ca el care dă totul fără să ceară nimic.“

CUPRINSUL

	Pag.
Regele	9
Țara Reginei	17
N. Iorga	25
George Coșbuc	33
Alexe Mateevici	45
Aureliu Metroniu	49
Biruitorul	51
Imaginea de argilă	57
Mironosițele femei	61
Trecea un singuratic...	65
Principiul Sfințitor	67
Podoaba milei	73
Cei doi	77
La umbra bronzului	81
Samariteanul	83
La Hlincea	87
Victimele	89
Un cinic	91
Sfârșit de epocă	93
Corbii	95

	Pag.
Statui	97
Cercetaşul	99
Dascălul	103
Tineret nou	107
Negustoraşul	109
Răbdare	111
Flămând	113
Ordonanţa	115
Tactul politic	117
Flăcăiandrii	119
Unul, ca mii	123
In hoc signo...	127
Nori plutitori	132
Ziua gloriei	133
La umbra legendelor	137
Intr'o bisericuţă veche	143
Aurul	147
Copiii nimănui	151
Binefacerile	155
Cuvinte bătrâneşti	159
Suflete suspendate	163
Nostalgie	167
Forţa regeneratoare	171
Lângă ieslea Betleemului	177
Evanghelia în popor	183
Prin tradiţiune către fetişism	193
Problema biblică	203
Simţul răspunderii	209
Lângă pământ	213

S'A TIPĂRIT ACEST VOLUM IN LUNA IUNIE ANUL 1919, IN ATELIERELE „PROVIDENŢA" H. STEINBERG, LIBRAR-EDITOR.

4394 *
60 000 le.

ULTIMELE PUBLICAȚII

apărute în

EDITURA LIBRĂRIEI H. STEINBERG

Lei

D. D. PĂTRĂȘCANU

Candidat fără noroc, ed. II. 5.—

EMIL NICOLAU

Românii în mâinile Bolșevicilor . . . . . 4.—

I. A. BASSARABESCU

Un dor împlinit. } ed. lux. 6.— , ord. 4.—

V. SCÂNTEE

Legea măsurilor excepționale . . . . . 5.—

H. IBSEN

Brand, traducere de Henry Steinberg și M. Negru. 3.50

H. SANIELEVICI

Icoane fugare . . . . . 5.—

E. LOVINESCU

Critice, vol. IV . . . . 4.—

Dr. O. MELLER

Medicul Familiei 4.50

B. MARIAN

Dicționar de citate și locuțiuni străine . . . . 5.—

Dr. C. ZAMFIRESCU

Tifosul exantemtic . . . 3.50

TOLSTOI, BOCCACIO, etc.

Cele mai frumoase povestiri, seria I . . . . . 4.—

V. DEMETRIUS

Dragoste neîmpărtășită, nuvele . . . . . .—

Canarul Mizantropului, versuri . . . . . 3.—

Th. D. SPERANȚIA

Anecdote cu minuni . . 2.—

„ „ noroc . . 2.—

ZOLA, GORSKI, etc.

Cele mai frumoase povestiri, seria II . . . . . 4.—

Lei

CORNELIU MOLDOVANU

Majestatea morței . . . 4.—

Sărbătoarea pâinii . . . 4.—

Cetatea Soarelui . . . . 2.—

I. Al. GEORGE

Aquile . . . . . 2.—

Domus Taciturna . . . 2.—

IOAN DRAGU

Drumuri de sânge . . . 5.—

Pe urmele Bolșevicilor . 5.—

H. SPENCER

Despre Educație, trad. de B. Marian . . . . 4.—

DIMITRIE MEREJKOWSKI

Moartea zeilor, roman din timpurile primil. creștini. 5.—

CH. DICKENS

Un Poem de Crăciun . . 4.—

Dr. V. GHIDIONESCU

Introducere în Pedologie și Pedagogie Experimentală . . . . . 5.—

SARINA CASSWAN

Intre Artă și Iubire . . 4.—

CORNELIU MOLDOVANU și MIRCEA RĂDULESCU

Pe-aicea nu se trece! . 1.—

NICOLAE FILIMON

Nenorocirile unui slujnicar 2.—

I. SLAVICI

Din Bătrâni . . . . . 4.—

STELIAN I. CONSTANTINESCU

Din problemele educației, studii de psihologie și pedagogie. 4.50

CONST. ȘĂINEANU

Ce îndrumare să dăm Fiilor noștri? 2.50

TIP. „PROVIDENȚA“